

**Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen
valvontasuunnitelman 2012 - 2016 toteutumisesta vuonna 2013**

Evira/843/0411/2014

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 30.6.2014

Hyväksyjä	Matti Aho
Esittelijä	Taina Aaltonen, Matti Puolimatka, Leena Räsänen
Lisätietoja	Taina Aaltonen, Matti Puolimatka, Leena Räsänen

Sisällysluettelo

1	ESIPUHE	4
2	VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN	5
2.1	Vaikuttavuutta koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen.....	5
2.1.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	6
2.1.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	7
2.1.3	Elintarvikeeturvallisuus.....	8
2.2	Valvontajärjestelmää koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen	9
3	VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS .	11
3.1.	Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen viranomaisittain	11
3.2	Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys.....	13
3.2.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	13
3.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	15
3.2.3	Elintarvikeeturvallisuus.....	18
3.2.4	Vertailulaboratoriot toiminta	20
3.3	Puutteiden analyysi	20
3.3.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	20
3.3.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	21
3.3.3	Elintarvikeeturvallisuus.....	22
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	22
4.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	23
4.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	24
4.3	Elintarvikeeturvallisuus	24
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	26
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	26
5.2	Käytetyt pakkokeinot ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	27
5.2.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	28
5.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	29
5.2.3	Elintarvikeeturvallisuus.....	29
5.3	Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet.....	30
5.3.1	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	32
5.3.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	32
5.3.3	Elintarvikeeturvallisuus.....	33
6	RESURSSIT	34
6.1	Valvonnan resurssit	34
6.2	Hyväksytyt laboratoriot.....	36
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	37
7.1	Vuoden 2012 raportoinnissa esiin nousseiden johtopäätösten toteuma	37
7.2	Johtopäätökset vuoden 2013 valvonnan tuloksista ja muutokset seuraavien vuosien valvontaan.....	39
	LIITTEET:.....	41
	Liite 1. Tiivistelmä	41
	Liite 2. Eviran toimialan valvonnan resurssit 2013	46
	Liite 3. Eviran antama valvontaviranomaisten koulutus vuonna 2013	47
	Liite 4. Elintarvikevalvonnan tarkastuksia (taulukko 4a) ja näytteiden analysointia (taulukko 4b) koskevat tiedot vuodelta 2013.	50

1 ESIPUHE

Euroopan Yhteisöjen (EY) asetuksen N:o 882/2004¹ (valvonta-asetus) 44 artikla edellyttää jäsenvaltioilta vuosittaista raportointia elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman toteutumisesta. Raportin rakenteesta ja sisällöstä on annettu tarkempia ohjeita komission päätöksellä.

Vuosittaisen raportoinnin tarkoituksena on esitellä valvonnan tuloksia ja arvioida valvonnan vaikuttavuutta sekä tehokkuutta. Arviointi mahdollistaa toiminnan parantamisen ja toisaalta hyvien käytäntöjen levittämisen.

Vuosiraporttia varten elintarvikeketjun valvontaan osallistuvilta viranomaisilta koottiin tiedot niiden tehtäväalueen valvontasuunnitelmien toteutumisesta ja valvonnan onnistumisesta. Tiedot analysoitiin Elintarviketurvallisuusvirasto Evirassa, yhdistettiin Eviran omiin tietoihin ja niitä hyödynnettiin valvontasektorikohtaisten raporttien laatimisessa. Sektorikohtaisten raporttien perusteella laadittiin vuosiraporttiin sisältyvät yhteenvedot valvonnan toteutumisen arvioinnista toimintakokonaisuuksittain (kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys, eläinten terveys ja hyvinvointi sekä elintarviketurvallisuus). Keskeisten valvontaviranomaisten edustajista koottua elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmää kuultiin lopullisen raportin valmistelussa.

Viranomaistoiminnan suunnittelu ja toteutumisen arviointiprosessit ovat vakiintuneet. Valvontasektorikohtaisiin raportteihin ja tähän yhteenvetoraporttiin sisältyvä valvonnan tulosten ja toteutumisen arviointi luovat osaltaan erinomaisen perustan toiminnan jatkuvalle parantamiselle koko valvontaketjussa. Raporttiin kirjatut kehittämiskohteet projektoidaan, vastuutetaan ja aikataulutetaan valvonnan suunnittelussa ja ne kirjaetaan elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU) seuraavan päivityksen yhteydessä. Vuosittaisen valvontasuunnitelmat perustuvat VASUssa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasektorikohtaiset raportit julkaistaan Eviran internetsivuilla yhtä aikaa tämän raportin kanssa.

Helsingissä 30.6.2014

Matti Aho
Pääjohtaja

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004, rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta valvonnasta

2 VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN

2.1 Vaikuttavuutta koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen

Eviran toimialan valvonnalla edistettiin maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista edellisvuosien tapaan hyvin (taulukko 2.1.).

Kunnissa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen saatiin käytännössä loppuun. Vuoden 2014 alusta yhteistoiminta-alueita oli 64 kpl (83 kpl vuonna 2012). Yhteistoiminta-alueiden laajentumisen myötä työnjako ja erikoistuminen ovat toteutuneet aiempaa paremmin. Vuonna 2009 voimaan tulleen uuden eläinlääkintähuoltolain myötä valvontaeläinlääkäreiden virkojen perustaminen kuntiin jatkui suunnitellulla tavalla ja virkoja oli vuoden 2014 alkuun mennessä perustettu 57 kpl. Kuntia kannustetaan edelleen lisävirkojen perustamiseen.

Evira osallistui valtiovarainministeriön johdolla tapahtuvaan aluehallintovirastojen (AVI:t) strategiseen tulosohjaukseen ja solmi toiminnalliset tulosopimukset kaikkien AVI:n kanssa. Keskusviranomaisten yhteistyöhön panostettiin sekä alue- että paikallishallinnon toiminnan ohjaamisessa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) tulosohjauksessa yhteistyötä tehtiin Maaseutuviraston (Mavi), MMM:n kala- ja riistaosaston sekä Tukesin kanssa.

Taulukko 2.1. Strategisten tavoitteiden kehitystä kuvaavat avainmittarit ja tunnusluvut (valtiontilinpäätös) 2009 - 2013.

Avainmittari	2009	2010	2011	2012	2013
	toteuma	toteuma	toteuma	toteuma	Toteuma
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja	8	3	0	3	2
Vaarallisia kasvintuhoojia, uusia pysyvästi	0	0	0	1*	0
Todetut elintarvikevälitteiset tautitapaukset ihmisillä					
— yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset	1 791	1 565	1 831	2 428	1839
— vakavimmat tartunnanaiheuttajat	62	92	72	92	161
Salmonellan esiintyvyys					
— elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	< 2	< 1	< 1	< 1	<1
— elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	2	0,1	0	0	<0,5
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonnassa havaitut ongelmat, %	< 0,5	< 0,5	< 0,5	< 0,5	<0,5
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus, %					
— elintarvikkeiden pakkausmerkintöihin liittyen	94	96	95	95	-
— tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa merkintään liittyen	50	61	46	52	54
— tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa hyvinvointiin liittyen	84	72	73	75	70
— siemenkaupassa	98	98	96	> 95	97
— lannoitevalmisteisiin liittyen	89	93	94	98	98
— kasvinsuojeluaineisiin liittyen	95	95	94	> 95	>95
— luonnonmukaisessa elintarvikeketjussa	95	95	95	> 95	96
— muuntogeenisiin tuotteisiin liittyen	90	90	98	98	100

— rehuihin liittyen	99	99	99	99	99
Eläinlääkärin avun saanti kiireellisissä sairaustapauksissa	< 12 h	< 12 h	< 12 h	< 12 h	<12 h

*) mansikan punamätä (*Phytophthora fragariae* var. *fragariae*), jonka leviämistä pyritään estämään mutta siitä ei arvioida päästävän kokonaan eroon.

2.1.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa kasvintuotannolle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen hyvin. Tuote-, toimija- ja markkinavalvonnan tulosten perusteella Suomessa myydyt maa-, puutarha- ja metsätalouden tuotantopanokset vastasivat säädösten mukaisia tuotanto- ja hygieenisyyksivaatimuksia. Vaatimukset täyttävien valvontakohteiden osuudet olivat kylvösiemenillä 97 % (tavoite > 95 %), lannoitevalmisteilla 98,5 % (>94 %), rehuissa 99 % (> 99 %), ja luomutuotannossa 96,3 % (> 95 %). Suomeen ei asettunut pysyvästi yhtään uutta vaarallista kasvintuhoojaa.

Valvonnan tulosten perusteella voidaan arvioida, että myynnissä olleet tuotantopanokset olivat tuotantovaikutuksiltaan luvattun mukaisia ja ne täyttivät laadulle ja turvallisuudelle asetetut vaatimukset. Tämän voidaan puolestaan arvioida edistäneen toiminnanharjoittajien kilpailukykyistä elinkeinotoimintaa ja varmistaneen elintarvikkeiden raaka-aineiden turvallisuutta. Valvonnassa havaittiin normaali, vähäinen määrä tuotteisiin ja toimintaan liittyviä puutteita, jotka edellytettiin korjattaviksi. Mikäli se ei ollut mahdollista, pakkokeinojen avulla toiminnalle asetettiin rajoituksia tai vialliset tuote-erät poistettiin markkinoilta, joten puutteista ei aiheutunut vaaraa elintarvikeketjulle. Luonnonmukaisen tuotannon valvonnassa löytyi vähäinen määrä poikkeamia, joista suurin osa hoitui huomautuksilla ja markkinointikieltoihin jouduttiin turvautumaan vain muutamissa tapauksissa. Suomalainen luomutuote on siis varsin vahvasti luomua.

Kasvinterveyden hyvä kokonaistilanne mahdollisti tehokkaan ja kilpailukykyisen maatalous- ja puutarhatuotannon. Valvonnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa myös alueellisesti, mikä on merkityksellistä alueiden elinvoimaisuuden ja elinkeinojen kilpailukykyyn kannalta. Suomen eri osissa korostuvat eri valvontasektorit alueen elinkeinon rakenteen mukaisesti.

Valvonnan vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista tukivat toimijoiden vastuullinen suhtautuminen säädösten vaatimuksiin ja valvonnan riskiperusteinen kohdentaminen tärkeisiin kohteisiin. Merkittävä selittävä tekijä hyvään tilanteeseen oli edelleen tarkastajien korkea osaaminen ja ammattitaito. Osaava ja pätevä tarkastaja havaitsee ja tunnistaa ongelmat, ryhtyy ripeästi niiden vaatimiin toimenpiteisiin ja pystyy samassa tilanteessa vielä hyvään asiakaspalveluun suhteessa siihen toimijaan, jota ongelma koskee. Ajoissa havaittu ja hoidettu ongelmatilanne ei ehdi kehittyä vakavaksi poikkeamaksi. Toimijoiden omavalvonta on parantunut kaiken aikaa ja toimijat tuntuvat hahmottavan oman vastuunsa melko hyvin. Viranomaisten suorittamalla viestinnällä ja koulutuksella voidaan arvioida olevan tässä kehityksessä iso rooli.

Rehujen, lannoitteiden ja maanparannusaineiden osalta toimijoiden omavalvontajärjestelmät toimivat hyvin. Yhdessä viranomaisvalvonnan kanssa virheelliset erät virheet havaittiin varhaisessa vaiheessa, mikä ehkäisi laajojen ongelmatilanteiden syntymistä. Sama tilanne oli myös kasvinsuojeluaineiden tuotannossa ja markkinoinnissa. Nämä tuotantopanokset ovat tärkeä osa elintarvikkeiden tuotantoketjua, joten niiden käyttötarkoitusta vastaava laatu ja ennen kaikkea vapaus vaarallisista ja haitallisista tekijöistä kuten esim. haitalliset metallit, salmonella ja kasvinsuojeluainejäämät on välttämätöntä.

Valvonnan hyvästä vaikuttavuudesta huolimatta on näköpiirissä myös nousevia uhkia. Kaupankäyntitavat ovat muutoksessa, ja kaikilla sektoreilla verkkomainonta ja lisääntyvä nettikaupankäynti ovat herättäneet huolta vaatimustenmukaisuuden säily-

misestä. Verkkomainonta haastaa perinteiset valvontamenetelmät ja aiheuttaa myös lisääntyvää resurssipainetta, joka tulee ratkaista. Lannoitevalvonnassa uutena ilmiönä havaittiin tuottajien 'omat viritykset', mikä lienee seurausta mm. tuotantokustannuspaineista.

Kasvinterveydessä tuhoajatilanne säilyi edelleen hallinnassa, mutta tuhojariskit kasvavat jatkuvasti, erityisesti puisen pakkausmateriaalin mukana mahdollisesti kulkeutuvien tuhoojien osalta. Kasvintuhoojien saapumisen ja leviämisen riskin kannalta merkittävän uhan muodosti EU:n sisämarkkinakaupan kautta saapuva taimiaines, vaikka yhteisösääntelyn tulisi toimia juuri päinvastoin. Kolmansista maista tulevan materiaalin määrä on viime vuosina vähentynyt. Kotimaassa tuotettu lisäysaineisto ei muodostanut merkittävää riskiä, koska tuottajien vastuullisen toiminnan ja viranomaisten tehokkaan valvonnan avulla pystyttiin ennaltaehkäisemään tuhoojien leviämistä. Toimintavuonna astui voimaan säädösmuutos, jolla valtion maksamia kasvinterveyskorvauksia maksetaan jatkossa ainoastaan erityisen merkittävässä tuhoajatilanteissa. Muutoksella pyritään kiinnittämään toimijoiden huomiota omiin ennaltaehkäiseviin riskinhallintatoimiin mm. lisäysaineiston hankinnassa. Alustavien havaintojen mukaan korvausten poistuminen ei merkittävästi näyttänyt muuttavan kasvintuhoojien esiintymistä suuntaan eikä toiseen. Toimijoiden ja viranomaisten välistä yhteistyötä on tärkeä kehittää, ja pyrkiä lisäämään toimijoiden omaa vastuullista toimintaa mm. lisäysaineistojen hankinnassa vaarallisten kasvintuhoojien saapumisen ennaltaehkäisemiseksi ja vaarallisen kasvintuhoajan löydösepäilyissä. Uutena nousevana riskinä voidaan pitää kasvavan nettikaupan tuotteiden vaikeasti tunnistettavia saapumisreittejä.

Valvonnan alueellinen kattavuus koko Suomen alueella toteutui kohtalaisesti. Valvonnan resurssien pienenemistä voitiin korvata kohdistamalla valvontaa sinne, missä sen vaikutus elintarvikeketjun turvaamisessa arvioitiin olevan suurinta. Resurssien väheneminen on yhä suurempi uhka valvonnan vaikutustavoitteiden saavuttamiselle, koska valvontaprosessien kehittämiseksi ja tarkastajien osaamisen kehittämiseksi jää entistä vähemmän aikaa. Myös valvonnan näkyvyys on tärkeää sen onnistumiselle. Näkyvyyteen vaikuttavat riittävä tarkastusten määrä, valvonnassa havaittuihin rikkeisiin puuttuminen ja valvonnan toiminnasta viestiminen julkisuuteen. Sähköisen tiedonsiirron ja sähköisen asioinnin työkalujen kehittäminen nopeasti valvonnan käyttöön mahdollisti työajan kohdentamisen entistä tehokkaammin sinne, missä vaikutukset ovat suurimmat. Järjestelmien kehittäminen on kuitenkin sekin työlästä ja vaatii rahaa.

Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuuden käyttö indikaattorina kuvaamaan valvonnan onnistumista on joiltakin osin ongelmallista, kuten aiemminkin on todettu. Riskiperusteisessa valvonnassa valvonta pyritään kohdentamaan jo ennalta ongelmallisiksi arvioituihin kohteisiin, mikä saattaa käytännössä johtaa löydettyjen poikkeamien suurempaan määrään kuin mikä tilanne todellisuudessa on. Toisaalta valvonnan tehtävähän juuri on poistaa turvallisuutta vaarantava toiminta ja tuotteet. Lisäksi omavalvonnan ansiosta pakkokeinoja ei käytetä niissä tilanteissa, joissa poikkeamat hoidetaan kuntoon ennen kuin ne kehittyvät pakkokeinovaiheeseen. Nämä rajoitteet on hyvä ottaa huomioon, kun arvioidaan ja verrataan valvonnan tuloksia ja elintarviketurvallisuuden kehittymistä em. indikaattorin avulla.

2.1.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääosin. Avainmittareiden perusteella strategisista tavoitteista jäätin lähinnä tuotantoeläinten hyvinvoinnin sekä rekisteröinnin ja merkinnän osalta.

Eläintautien ja zoonoosien (eläinten ja ihmisten välillä leviävien eläintautien) ennalta ehkäisyssä ja torjunnassa onnistuttiin hyvin ja maan eläintautitilanne säilyi kansainvälisesti katsottuna edelleen erinomaisella tasolla. Helposti leviävistä eläintaudeista to-

dettiin newcastlentautia maahantuoduissa harrastekyyhkysissä, kuten edellisenäkin vuonna. Tapauksilla ei kuitenkaan ollut yhteyttä toisiinsa. Tartunnat hävitettiin pito-paikoista eivätkä ne aiheuttaneet uhkaa eläintuotannolle. Vaarallisista eläintaudeista todettiin epätyypillistä scrapieta lampaalla. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista valvottavista eläintaudeista. Salmonellavalvontaohjelman tavoite (< 1 %) salmonellan esiintyvyydestä elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa saavutettiin.

Eläinlääkkeiden käyttö tiloilla on edelleen vähäistä ja mikrobilääkeresistenssitilanne on säilynyt hyvänä verrattuna moniin muihin maihin. Vierasainevalvontaohjelmassa ei todettu kiellettyjen lääkeaineiden käyttöä.

Eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen valvontaa eläinten jäljitettävyyden varmistamiseksi tehtiin aiempien vuosien tapaan. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus nousi edelleen (56 %; v. 2012: 52,4 %, v. 2011: 45,7 %), mutta hallinnonalalle asetettu tavoite vaatimukset täyttävien tilojen osuudesta (> 63 % tarkastetuista) ei vielä toteutunut.

Vaatimukset täyttävien tilojen osuus tuotantoeläintilojen hyvinvoinnin valvontaan liittyvissä otantatarkastuksissa laski hieman ja oli 70,5 % (v. 2012: 75 %, v. 2011: 72 %) ja asetettua tavoitetta ei sektorilla saavutettu (> 80 %). Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa laiminlyöntejä todettiin 32 %:ssa tarkastuksista (v. 2012: 33 %) ja muissa tarkastuskohteissa eläinten hyvinvointi oli epäilyilmoituksesta huolimatta lakisääteisellä tasolla.

Vakavat laiminlyönnit olivat terveyden ja hyvinvoinnin otantavalvonnoissa harvinaisia ja niiden vähäiseen määrään sekä valvontatulosten muuhun kehitykseen perustuen valvonnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa. Valvonnan tehokkuuden ja laadun voidaan arvioida myös parantuneen viime vuosina, kun valvontatehtäviä on eläinlääkintähuoltolain mukanaan tuomien uusien resurssien myötä voitu keskittää niihin erikoistuneille viranomaisille AVI:ssä ja kunnallisissa valvontayksiköissä. Tämä on yhtenäistänyt ja tehostanut valvontaa sekä helpottanut valvonnan ohjaamista ja valvojien kouluttamista. Myös riskiperusteisuuden käyttöönotto ja sen onnistunut kohdentaminen sekä valvonnan kehittämishankkeet ovat tehostaneet valvontaa.

AVI:jen ja kuntien virkaeläinlääkärjärjestelmä luo perustan säännölliselle ja luotettavalle alkutuotannon valvonnalle, jossa Eviralla on selkeä ohjausvastuu. Moniportaisen valvontajärjestelmän ansiosta valvonnassa havaitut laiminlyönnit eivät vaarantaneet elintarviketurvallisuutta, laajemmin eläinten terveyttä ja hyvinvointia, eivätkä johdaneet eläintautien leviämiseen.

2.1.3 Elintarviketurvallisuus

Elintarvikeväliitteisten epidemioiden ja epidemioissa sairastuneiden ihmisten kokonaismäärä Suomessa väheni edellisestä vuodesta, mutta eräiden vakavien tartunnanaiheuttajien aiheuttamat tapaukset lisääntyivät. Elintarvikeketjun petokset nousivat hevosenlihakohujen myötä esille koko Euroopassa. Myös Suomessa vedettiin takaisin naudanlihatuotteita, jotka sisälsivät merkitsemätöntä hevosenlihaa ja alkuperältään tuntematonta naudanlihana myytyä lihaa, joka myös sisälsi jossain määrin hevosta. Elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityistilanteet, kuten epidemiaselvitykset ja takaisinvedot, pystyttiin hoitamaan hyvin. Petostapaukset osoittivat, että sisämarkkinakaupan valvontaan ja etenkin tuotteiden jäljitettävyyden on syytä panostaa.

Elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmä Oiva otettiin käyttöön 1.5. vähittäismyymälöissä ja tarjoilupaidoissa. Oivalla todettiin jo alle vuodessa olevan merkittävä vaikutus elintarvikevalvonnan vaikuttavuuteen, riskiperusteisuuteen ja yhtenäisyyteen. Oiva-tulosten perusteella noin 84 % Oivan piirissä olevista valvontakohteista täyttää vaatimukset erinomaisesti tai hyvin.

Kuntien yhteistoiminta-alueet ovat tehostaneet valvonnan resurssien käyttöä, mutta siitä huolimatta kunnat pystyvät toteuttamaan vain noin puolet suunnitelmallisesta valvonnasta. Myös näytteenottosuunnitelmien toteutuminen heikkeni aikaisemmista vuosista. KUTI-tietojärjestelmän käyttöönottoon liittyvät ongelmat kuntien valvontatietojen keruussa vaikeuttivat kunnallisten valvontatulosten analysointia.

Elintarvikkeiden jäljitettävyyden valvonnassa havaittiin puutteita pakkausmerkinnöissä ja erien asiakirjoissa.

Salmonellavalvonta toimi hyvin. Rehuista ei todettu yhtään salmonellaa ja tuotantoeläinten ja elintarvikkeiden salmonellalöydökset pysyivät ohjelman tavoitteissa. Vierasainevalvonnassa tutkitut elintarvikkeet olivat yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta määräystenmukaisia.

Viennin perusedellytykset valvonnassa turvattiin, mutta kaikkiin toimijoiden tarpeisiin ei pystytty vastaamaan täysimääräisesti. Vientiedellytysten varmistamiseksi erityisesti Venäjän viennissä jatkettiin tiivistä viranomaisyhteistyötä.

2.2 Valvontajärjestelmää koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen

Valvontajärjestelmän keskeiseksi päämääräksi on asetettu valtakunnallisesti hyvin toimiva, yhtenäinen ja tehokas valvontaketju, jossa valvontaa kohdistetaan riskiperusteisesti.

Elintarvikevalvontaketjun suunnittelun ja raportoinnin sekä valvonnan yhtenäistämisen koordinoinnista vastaa elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä. Ryhmä kokoontui neljä kertaa. Toiminnassa keskityttiin vuoden 2012 puutteiden tunnistamiseen ja analysointiin sekä niiden jalostamiseen korjaaviksi toimenpiteiksi. Tämä työ otettiin huomioon Eviran strategian 2014 - 2020 valmistelussa sekä VASU:n päivittämisessä. Valvontaketjun viranomaisten hyvä yhteistyö ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin sekä valvonnan suunnitelmallisuus ja toimiva koordinaatio vahvistivat valvonnan toteuttamista. Valvonnan vahvuuksiksi todettiin myös henkilöstön asiantuntemus. Ammattitaitoisuus edellyttää osaamisen jatkuvaa ylläpitämistä ja kehittämistä, mikä saattaa vaarantua resurssien vähetessä. Edellisessä raportissa tunnistettujen kehittämiskohteiden toteuman arviointi on luvussa 7.1.

Elintarvikevalvonnan Oiva-järjestelmä otettiin käyttöön kaikkien vähittäismyynti- ja tarjoilupaikkojen osalta. Järjestelmä tehosti ja yhdenmukaisti elintarvikevalvontaa heti käyttöönottovuonna (tarkemmin luku 3.2.3).

Ympäristöterveydenhuollon paikallisviranomaisten lukumäärä on nyt 64 valvontayksikköä eli kunnallisten valvontayksiköiden määrän vähentäminen on toteutunut suunnitellusti. Samalla on toteutunut yksiköiden koon kasvattaminen, toimintavarmuuden ja johtamisen parantaminen sekä henkilöstön erikoistumismahdollisuuksien lisääntyminen. Kuntaliitto on laatinut loppuraportin hankkeen toteutumisesta (Aronen K. 2013: Valitse keinot tavoitteiden mukaan! Ympäristöterveydenhuollon uudistuksen arviointi IV.)

Yksi Eviran strategisista hankkeista, valvonnan laatuhanke, saatiin loppuun. Kuluksen vuoden aikana valmisteltiin elintarviketurvallisuuden vaikuttavuuden ja tehokkuuden mittarit. Muiden toimintakokonaisuuden mittarien valmistelutyö siirtyi vuoden 2014 puolelle. Laatuhankeen myötä luotiin työkaluja Eviran ja koko valvontaketjun laadun parantamiseksi. Hakkeen katsottiin onnistuneen tavoitteiden mukaisesti. Hankkeesta on laadittu erillinen loppuraportti.

Eviran johtamisjärjestelmän muutos valmisteltiin ja otettiin käyttöön soveltuvin osin syksyllä. Siinä selkeytettiin toimintakokonaisuuksien ja viraston toiminnallisten osas-

tojen ja yksiköiden työnjakoa. Lisäksi virastossa tehostettiin seuranta mm. ottamalla käyttöön hankehallinnan toimintatapa ja työkalu (Salkku-ohjelma) viraston moninaisen kehitystyön hallinnoimiseksi ja koordinoimiseksi.

Valvontaketjun toiminnan arviointia ja auditointia selkeytettiin. Valvonnan ohjaus- ja arviointityötä päätettiin systematisoida ja käytäntöjä yhtenäistää. Lisäksi suunniteltiin valvontaketjun riippumattomien auditointien uudelleenorganisointia, jonka toteutus aloitetaan 2014.

FVO:n yleisauditoinnissa vuonna 2009 ja 2012 tarkasteltiin valvonnan ns. horisontaalisten tavoitteiden toteutumista. Tuolloin komission antamista suosituksista on kesken vielä kolme kappaletta. Niissä edistyminen on kuvattu taulukossa 2.2.

Taulukko 2.2. Kesken (in progress) olevat yleisauditoinnin ns. horisontaaliset suositukset.

Suositus	Toteuma vuonna 2013
1. Varmistetaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla on, erityisesti lääninhallitusten sekä kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten tasolla, käytettävissä riittävästi sopivaa pätevyyttä omaavaa henkilöstöä ja että valvonnan suorittavalla henkilöstöllä ei ole eturistiriitoja, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 4 artiklassa edellytetään.	Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen saatiin loppuun vuonna 2013. Tämä tehostaa resurssien käyttöä ja mahdollistaa mm. erikoistumisen. Yksittäisissä valvontayksiköissä on myös osoitettu lisäresursseja elintarvikevalvonnan käyttöön. AVI:jen tulossopimusneuvotteluissa käsitellään vuosittain toiminnan resursseja sekä pätevyyden varmistamista. Vuoden 2013 aikana valmisteltiin myös mittaristoa vaikuttavuuden ja tehokkuuden arvioimiseksi kaikilla tasoilla. Mittariston myötä yksittäisten valvontayksiköiden resurssitilannetta ja tehokkuutta on aikaisempaa helpompi seurata.
6. Varmistetaan, että vaatimusten noudattamatta jättämisen tunnistavat toimivaltaiset viranomaiset toteuttavat asianmukaiset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että toimija korjaa tilanteen, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 54 artiklassa säädetään, ja myös määrää tarvittaessa asetuksen (EY) N:o 882/2004 55 artiklan mukaisesti seuraamukset.	Pakkokeinojen käyttöön liittyvä ohjeistus ja malliasiakirjat koottiin Eviranetiin, mikä edesauttaa yhtenäisen käytännön muotoutumista. Pakkokeinojen käyttö nousi esiin edelleen koulutuksissa (erityisesti Oiva-koulutukset ja EU/ETA eläinlääkäririkurssit). Myös elintarvikevalvonnan Oiva-järjestelmä tehosti ja yhdenmukaisti seuraamusten käyttöä.
7. Jatketaan auditointeja ja menettelyjen soveltamista virallisen valvonnan vaikuttavuuden toteuttamiseksi ja varmistetaan korjaavan toiminnan vaikuttavuus, kuten asetuksen (EY) N:o 882/2004 4 artiklassa edellytetään.	Elintarvikeketjun auditointijärjestelmää valmisteltiin koko vuosi. Auditointien keskeinen tavoite on pureutua valvonnan vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen. Myös valvontaketjun mittareiden valmistelutyö vastasi tähän suositukseen-

Tietojärjestelmähankkeiden ja projektien yksityiskohtaiset kuvaukset ovat Salkku-ohjelmassa. KUTIn osalta projektit etenivät suunnitellusti: KUTIn tehtiin Oivan eli valvontatietojen julkistamisen tarvitsemat kehitystyöt, toimijoiden sähköisen asiointin palvelu valmistui erityisruokavalio- ja ravintolisävalmisteiden ilmoittamisen osalta, toteutusta alkutuotantopaikkojen kohde- ja valvontatietojen liittämiseksi KUTIn valmistettiin (KUTI 1b) samoin kuin näyte- ja analysointitietojen osuutta (KUTI 2b).

KUTI-hankkeen loppuunsaattamiseksi vuoteen 2016 mennessä tehtiin suunnitelma, mutta valtiontalouden säästöt pakottivat tinkimään nopeuttamisesta. Kuntien elintarvikevalvonnan tiedonkeruun ongelmia ratkottiin koulutuksella ja neuvonnalla ja lisäksi moniportaisen tiedonkeruun ongelmiin vastattiin käynnistämällä ministeriötason hanke ympäristöterveydenhuollon tiedonkeruun valtiolistamiseksi. Tiedonkeruun sähköistäminen eteni lisäksi määrittelemällä kuntien toimintaa koskevien tietojen sähköistä järjestelmää (KUTI/VYHA).

Vuonna 2012 käyttöön otettu viranomaisverkko Eviranet vakiinnutti paikkansa viranomaisten keskeisenä tiedonvälityskanavana. Viranomaisille tarkoitetut ohjeet ja lo-

makkeet on keskitetty Eviranetiin eikä niitä enää jaeta sähköpostitse. Eviranet on parantanut ajantasaisen tiedon saatavuutta alue- ja paikallishallinnon viranomaisille. Eviranetin käyttöä seurataan ja palautetta järjestelmän kehittämiseksi kerätään systemaattisesti.

Eläinrekistereitä ja tietojärjestelmiä kehitettiin aktiivisesti. Näistä mainittakoon eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tietojärjestelmä (Elvi), jolle laadittiin projektisuunnitelma vuosille 2013 - 2016 ja projektin ensimmäinen vaihe saatiin päätökseen.

3 VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS

3.1. Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen viranomaisittain

Evira

Eviralla on valvonnan toimeenpanoa pääasiassa rehu- ja lannoitevalvonnassa, siementarkastuksessa, kasvinterveydessä, ensisaapumispaikkavalvonnassa, lihantarkastuksessa, sivutuotevalvonnassa sekä rajavalvonnassa. Eviran itse suorittaman valvonnan tavoitteista on saavutettu valvontasektorista riippuen 44 - 100 %.

Aluehallintovirastot (AVI:t)

AVI:t suoriutuivat virastoille asetetuista tavoitteista pääosin hyvin lukuun ottamatta eläinsuojelua, sivutuotteita ja eläinten lääkitsemistä koskevan valvonnan toimeenpanoa, joissa määrällisistä tarkastustavoitteista jäätii selkeästi. Elintarviketurvallisuuden osalta AVI:t valvovat poroteurastamoita ja alkoholijuomamyymälöitä.

Lapin AVI vastaa lihantarkastuksen ja valvonnan järjestämisestä poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa laitoksissa. Suunnitelma toteutui 100 %:sti. Alkoholijuomamyymälöiden tarkastustavoitteista toteutui 54 %. Kyseessä ovat kuitenkin verrattain vähäriskiset kohteet, joten resurssien kohdentaminen valvonnan sijaan kuntien ohjaukseen ja auditointeihin oli tarkoituksenmukaista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset)

ELY-keskukset saavuttivat Eviran asettamat tavoitteet miltei 100 prosenttisesti (taulukko 3.1a). Tavoitetasolle pääsi 14 ELY-keskusta. ELY-keskuskohtainen luku on kaikkien sektoreiden suunniteltujen ja toteutuneiden tarkastusten suhde. Näin ollen on mahdollista, että 100 %:n toteumasta huolimatta kaikilla sektoreilla kaikkia tavoitteita ei saavutettu, jos joillain toisella sektorilla tavoite ylitettiin.

Taulukko 3.1a. Valvontasuunnitelmien toteutusprosentti ELY-keskuksittain 2009 - 2013.

ELY-keskus	2009	2010	2011	2012	2013*)
	%	%	%	%	%
01 Uusimaa	88	99	91	98	97
02 Varsinais-Suomi	98	99	98	99	100
03 Satakunta	86	83	89	95	91
04 Häme	76	88	100	99	105
05 Pirkanmaa	97	99	95	100	103
06 Kaakkois-Suomi	95	91	97	100	105
07 Etelä-Savo	99	100	100	100	110
08 Pohjois-Savo	86	88	100	97	92
09 Pohjois-Karjala	90	100	99	90	100
10 Keski-Suomi	96	99	100	100	97
11 Etelä-Pohjanmaa	98	96	100	100	102

12 Pohjanmaa	87	89	100	100	117
13 Pohjois-Pohjanmaa	96	98	88	97	103
14 Kainuu	87	85	91	93	98
15 Lappi	91	83	58	54	85
Keskimäärin	88	93	88	98	102

*) Vuoden 2013 luvuissa on merkitty myös yli 100 % ylittävät arvot. Aikaisempina vuosina tällaiset arvo on pyöristetty 100:aan.

ELY-keskusten valvonnan tehokkuutta arvioitiin laskemalla kaksi tunnuslukua, suoritteita/htv ja €/suorite (taulukko 3.1b). Yhdellä htv:lla saadaan noin 300 suoritetta ja suoritteen hinnaksi tulee noin 200 €. Vuosittaisessa vaihtelussa ei ole havaittavissa trendiä. Osa muutoksista selittyy työajanseurantaan liittyvillä epätarkkuuksilla.

Taulukko 3.1b. ELY-keskuksissa suoritettuna valvonnan tehokkuus 2009 - 2013.

Mittari	2009	2010	2011	2012	2013
Valvonnan tehokkuus (suoritteita/htv)	251	317	295	307	264
Valvonnan kustannustehokkuus (€/suorite)	220	180	196	198	237

Muut valtionhallinnon valvontaviranomaiset

Toimialan valvontaan osallistuvat tehtäväalueillaan Tulli, Valvira, Puolustusvoimat ja Tukes. Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastus- ja näytteenottomäärät toteutuivat kohtuullisesti (taulukko 3.1c ja 3.1d).

Taulukko 3.1c. Tarkastussuunnitelman toteutuminen 2009 - 2013 elintarvikevalvonnan osalta.

Viranomainen	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%
Valvira	92	92	74	87	90
Puolustusvoimat	77	86	77	70	52
Tukes	-	-	-	-	81

Taulukko 3.1d. Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelman toteutuminen 2009 - 2013.

Viranomainen	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%
Tulli	84	90	86	84	90
Valvira	74	77	72	75	35
Puolustusvoimat	61	78	73	68	41

Kunnat

Kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmiin sisältyvän tarkastussuunnitelman mukaisista tarkastusmääristä toteutui vuonna 2013 noin puolet, 53 % (2011 55 %) (taulukko 3.1e).

Taulukko 3.1e. Elintarvikevalvonnan tarkastus- ja näytteenottosuunnitelmien toteutuminen 2009 - 2013 kunnallisissa valvontayksiköissä.

Viranomainen	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%
Tarkastussuunnitelman toteutuminen	54	56	54	55	53
Näytteenottosuunnitelman toteutuminen	75	83	84	85	75

Kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmiin sisältyvistä eläinlääkintähuollon suunnitelmien toteutumisesta vuodelta 2013 laaditaan erillinen raportti. Eläinlääkintähuollon raportissa on kuvattu eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestelyt paikallisella tasolla sekä eläinlääkäripalveluiden toteutuminen.

3.2 Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys

3.2.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon toimintakokonaisuuden eri sektoreilla valvontamäärät toteutuivat melko hyvin suunnitelman mukaisesti, eikä mitään merkittävää poikkeamaa syntynyt.

Tarkastusten ja valvontanäytteenottojen määrässä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisiin vuosiin verrattuna. Valvontasuunnitelmien toteutumisen takia valvonnan tulosten antamaa käsitystä toiminnan ja tuotteiden vaatimuksenmukaisuuden tilasta eri sektoreilla voidaan pitää varsin luotettavana.

Valvontaa kohdennettiin entistä paremmin toiminnan riskien mukaisesti. Riskiperusteisen tarkastusten kohdentamisen onnistuminen olisi hyvä arvioida osana tulosten analysointia, jotta voidaan päätellä, kohdistuivatko tarkastukset oikeisiin kohteisiin vai jäikö jotain oleellista tarkastamatta. Tätä arviointia tulee hyödyntää valvonnan monivuotisessa suunnittelussa.

Valvontasuunnitelman toteutumisasteen käyttöön mittarina sisältyy edelleen sama ongelma kuin aiemmin. Toteutumisaste ei paljasta, olisiko valvonta pitänyt vaikuttavuuden saavuttamiseksi tehdä enemmän tai vähemmän. Valvontasuunnitelma voi siinänsä toteutua täysimääräisesti, mutta onko se riittävää, jos vaikuttavuuden saavuttamiseksi tarkastusmäärien pitäisi olla suuremmat, jopa moninkertaiset. Valvontamääriä on eri sektoreilla vähennetty pienentyneiden resurssien takia, minkä takia tulisi selvittää, ovatko suunnitellut tarkastukset määrältään ja kohdentamiseltaan riittävän kattavia, jotta saadaan todellinen kuva jonkin sektorin vaatimustenmukaisuuden tilanteesta. Sektoreittain on selvitettävä, miten paljon tulee tehdä tarkastuksia, jotta valvonnan vaikuttavuus säilyy.

Kasvinterveyden laboratorioanalytiikassa uusien tuhoojien saapumisuhka aiheuttaa ongelmia analytiikan kehittämisessä ja painopisteiden valinnassa. Tämän takia kansainvälisten yhteistyöverkostojen luonti ja ylläpitäminen ovat tärkeitä. Käyttöön tulisi ottaa myös ns. pikatestejä. Ne lisäävät tarkastajien työtä ja osaamisvaatimuksia, mutta samalla voivat vähentää laboratoriotyötä ja nopeuttaa tarkastusprosessia.

Valvonnan saatujen tulosten perusteella voidaan muodostaa varsin luotettava käsitys tuotteiden ja toiminnan säädöstenmukaisuuden keskimääräisestä tilasta Suomessa. Kasvintuotannon sektoreilla löydettiin toiminnan ja tuotteiden tarkastuksissa ja markkinavalvonnassa normaali määrä tavanomaisia puutteita, jotka määrättiin korjattavaksi. Vähäinen osa puutteista luokiteltiin vakavuudeltaan sellaisiksi, että ne olisivat saattaneet vaarantaa ihmisten ja eläinten terveyden. Puutteiden korjaamisen takia niistä ei arvioida kuitenkaan syntyneen merkittävää uhkaa elintarvikkeiden turvallisuuden, elinkeinojen kilpailukyvyille, ihmisten ja eläinten terveydelle tai ympäristölle.

Kylvösiemenkaupassa tärkein poikkeama oli sertifioimattoman eli ns. harmaan siemenen myynti, jota mainostettiin lehdissä ja internetissä. Edellisen vuoden 2012 siemensato oli heikosti itävää, mikä lisäsi siemenkauppaa ja myös harmaan siemenen markkinointia. Harmaata siemenperunaa markkinoitiin jonkin verran torimyyntissä. Valvontanäytteiden avulla löydettiin myynnissä olleita virallisia vihanneskasvien siemeneriä, jotka eivät täyttäneet itävyysvaatimuksia. Hukkakauran saastuttama pinta-ala oli 17 %, ja huolestuttavasti vakavasti saastunut pinta-ala kasvoi 1 400 hehtaaria.

Hukkakauran torjunnan vakavien laiminlyöntien syyksi todettiin mm. torjunnan työläys, viljelijän ammattitaidottomuus ja välinpitämättömyys.

Lannoitevalmisteissa yleisimmät huomautukseen johtaneet poikkeamat olivat puutteelliset tuoteselostemerkinnot, tuoteselosteessa ilmoitettujen tietojen poikkeamat mitatusta tuloksesta ja sallittujen raja-arvojen ylitykset. Valmistustoiminnassa havaitut puutteet liittyivät mm. tuotteiden hygienian laiminlyönteihin, omavalvontasuunnitelmiin sisältöön ja omavalvonnan toteutukseen. Markkinointikieltopäätökset johtuivat tuoteväärennöksistä, tuotteen huonosta hygieniasta tai liian korkeasta haitallisten metallien pitoisuudesta.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa löydetty yleisin puute oli tuholaisen, jyräjän tai linnun ulosteiden, jyräjöiden karvojen, höyhenien tai torajyvien löytymistä rehuista. Muutamassa tapauksessa havaittiin myös, että tila ei ollut rekisteröitynyt rehualan toimijaksi. Tuotevalvonnassa eniten huomautuksia annettiin erityisesti liittyen enterobakteerien pitoisuuksiin, kasviperäisiin epäpuhtauksiin ja tuholaisiin sekä pakkausmerkintöihin. Rehujen viranomaisnäytteenoton yhteydessä löydettiin lääkettä kolmessa rehuerässä ja maaeläinperäisiä (jyräjät) ainesosia yhdessä tilarehustamon rehuerässä. Rehualan toimijoiden valvonnassa löydettiin toimenpide määräykseen ja/tai kehitysehdotukseen johtaneita poikkeamia yhteensä 203, mikä on selvästi vähemmän kuin edellisvuonna. Suurin osa puutteista liittyi laadunvarmistukseen, HACCP-järjestelmän puutteisiin ja pakkausmerkintöihin. Rehujen kuljetusautojen tarkastuksissa löydetty puutteet liittyivät puhdistuskirjanpitoon, ajokirjanpitoon, lastaustilojen siisteyteen ja tarkastuskortin puuttumiseen. Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnassa havaittiin kolme kappaletta luokan 1 puutetta, 11 kpl luokan 2 puutetta ja 20 kpl luokan 3 puutetta. Luokan 1 puutteista yksi liittyi tuotantovälineisiin ja kaksi muuta liittyivät omavalvonnan tuoteturvallisuuden kannalta vakavaan laiminlyömiseen.

Kasvinterveyden valvonnassa havaittiin yhteensä 115 vaarallisen kasvintuhoojan esiintymää. Kasvihuonekoristekasviviljelmiltä löydettiin etelänjauhiaisia 81 viljelmältä ja yksittäisiltä viljelmiltä krysanteeminsuonimiinaajakärpäsiä, palsamin kuoliolaikkuvirusta ja mansikan kulmiolaikkua. Esiintymien kokonaismäärä oli näiden osalta normaali. Mansikan punamätää löydettiin 28 uudelta viljelmältä. Omenan lisäversoisuustautikartoituksessa tautia löydettiin kolmelta Manner-Suomen ja 13 Ahvenanmaan omenaviljelykseltä. Vihannestuotannossa vaarallisia kasvintuhoojia ei löydetty, mikä on merkittävä asia. Taimitarhatuotteissa toimenpiteitä aiheutti kasvipassin puuttuminen, versopolte, lisäversoisuustauti ja etelänjauhiainen. Mäntyankeroista löytyi yhdestä puisesta pakkausmateriaalista. Sahojen ja puupakkausmateriaalin valmistajien tarkastuksilla otetuista näytteistä ei löydetty eläviä sukkulamatoja. Venäjän tuontipuuerissä havaittiin jonkin verran asiakirjapuutteita, kuten väärä puulaji tai terveystodistuksen ja muiden tuontiasiakirjojen tietojen täsmäämättömyys.

Metsäviljelyaineiston tuotannossa säädösten noudattaminen toteutui varsin hyvin, eikä toimijoiden rekisteröinti-, tuotantokirjanpito-, erien erillään pito ja yksilöinti-, ostajalle annettavien tietojen ja kasvipassivaatimusten tarkastuksissa havaittu puutteita. Siemenviljelysten kloonien oikeellisuustarkastuksissa löydettiin puutteita yhden kloonin osalta ja taimien laadun tarkastuksissa 0,4 % tarkastetuista taimista havaittiin metsäviljelykelvottomiksi niissä olleiden vikojen takia.

Luomukasvintuotannossa havaittiin puutteita 20 % toimijoista. Puutteet liittyivät viljelykierto- ja maanhoitovaatimusten laiminlyöntiin, tavanomaisen lisäysaineiston luvattomaan käyttöön ja lohko- ja luomukirjanpidon sekä luomusuunnitelman virheisiin. Luomukotieläintuotannossa (15,1 % toimijoista) tyypillisimpiä poikkeamia olivat kirjjanpitovelvoitteiden, ruokinnan ja eläinten ulkoiluvälvoitteiden laiminlyönnot. Eläinten eläinsuoja- ja ulkoilutilavaatimusten rikkomukset lähes puolittuivat ja ne ovat olleet laskussa nyt jo useana vuonna peräkkäin. Luomuelintarvikevalvonnan tulosten mu-

kaan 40 %:ssa valvontakohteista havaittiin toimenpidepäätöksiin johtaneita poikkeamia, joista yleisimmät liittyivät hankintaan, pakkausmerkintöihin, varastointiin ja kirjanpitoon.

3.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa suoritettiin pääsääntöisesti samalla tavoin kuin edellisenä vuonna. Valvonnalle asetetut määrälliset tavoitteet saavutettiin useimmilla sektoreilla. Laiminlyöntien määrä ja niiden luonne vastasivat aiempien vuosien tuloksia. Myös positiivisia kehityssuuntia oli havaittavissa. Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna huonompia kaikilla sektoreilla, mikä on odotettua. Ahvenanmaan ja yhden aluehallintoviraston tuloksia ei ollut käytettävissä kaikkien sektoreiden osalta.

Eläinten terveys

Eläintautilainsäädäntöä noudatettiin pääsääntöisesti hyvin. Eläintautiepäilyjen ilmoittaminen tapahtui vaatimusten mukaisesti ja niiden määrä on säilynyt samalla tasolla viime vuosina (2013: 128 kpl).

Suunnitelmallinen eläintautiseuranta täytti pääosin sekä EU-lainsäädännön vaatimukset että kansalliset erityistavoitteet. Laajimman eläintautien seurantaohjelman, TSE-ohjelman EU-vaatimukset muuttuivat naudoilla 1.3.2013 alkaen johtuen taudin onnistuneesta torjunnasta EU-alueella. Tutkittavien nautojen määrä laski muutoksen myötä noin puoleen edellisestä vuodesta. Nautoja tutkittiin yhteensä 15 911 kpl (v. 2012: 38 718 kpl), lampaita 1431 kpl ja vuohia 276 kpl. Lintuinfluenssanseuranta-suunnitelman näytteenotosta toteutui 79 % (v. 2012: 90 %), mutta EU-rahoitteisessa luonnonvaraisia pienpetoja koskevassa raivotautirokotusohjelmassa tavoite jopa ylittettiin (122 %, v. 2012: 75 %). Kalanviljelylaitosten tarkastuksista toteutui 62 – 86 % AVI:n toimialueesta riippuen (v. 2012: 30 - 90 %).

Edellä mainittujen lisäksi myös nautojen muut seurantaohjelmat (sinikielitaudin, IBR-taudin, BVD-taudin ja leukoosin varalta), sikojen seurantaohjelmat (Aujezskyntaudin, TGE:n, afrikkalaisen ja klassisen sikaruton ja PRRS-taudin varalta), siipikarjan muut seurantaohjelmat (newcastlentaudin ja APV-taudin varalta), eri eläinlajien luomistautien (B.abortus, B.suis ja B.melitensis) seurantaohjelmat sekä luonnonvaraisten eläinten ekinokokkoosiseuranta toteutuivat tavoitteiden mukaisesti.

Salmonellatartuntoja todettiin suunnilleen saman verran kuin edellisinäkin vuosina (uusia tartuntoja 17 pitopaikassa v. 2012: 18 uutta tartuntaa). Kansallisen salmonellavalvontaohjelman mukainen tavoite (esiintyvyys alle 1 %) saavutettiin ja ohjelma toteutui tyydyttävästi, mutta AVI:jen viranomaisvalvonnan raportoitu toteuma vaihteli 50 ja 100 %.

Mikrobilääkeresistenssiä seurattiin FINRES-Vet-seurantaohjelman puitteissa. Ohjelma kattaa kansallisessa salmonellavalvontaohjelmassa naudoista, sioista ja siipikarjasta eristetyt salmonellat. Vuonna 2013 ohjelmassa seurattiin sioilta ja broilereilta eristettyjen kampylobakteerien sekä sioilta eristettyjen indikaattoribakteerien (*Escherichia coli*, *Enterococcus faecalis* ja *E. faecium*) resistenssitilannetta.

Vuonna 2013 tuotantoeläimistä eristetyt salmonellat olivat herkkiä kaikille testatuille mikrobilääkkeille. Kampylobakteerien ja indikaattoribakteerien resistenssitasot olivat eurooppalaiseen keskitasoon verrattuna alhaisia. Broilereiden kampylobakteerit olivat herkkiä lähes kaikille testatuille mikrobilääkkeille. Sikojen indikaattori - *E. coli* - bakteereilla todettiin kohtalaisesti resistenssiä joillekin mikrobilääkkeille, kuten tetrasykliinille. Sikojen enterokokit olivat hyvin resistenttejä tetrasykliinille ja erytromysiini-resistenssi oli yleistä. Sioilta eristetyillä kampylobakteereilla todettiin kohtalaisesti resistenssiä fluorokinoloneille.

Eläinten hyvinvointi

Suunnitelluista tuotantoeläinten otantatarkastuksista toteutui enemmän kuin edellisellä vuonna (84 %, 574 /683 kpl) (2012: 80 %, 493 kpl). Kahden aluehallintoviraston tavoitteen alitukset laskivat koko maan tulosta. Valvontakohteista osa (75 %) valittiin riskiperusteisesti, loput satunnaisotannalla, riskit ja painotukset vaihtelivat tuotantoeläinryhmittäin. Tarkastettavien tilojen osuus koko maan tiloista vaihteli muiden eläinlajien kohdalla 1,5 %:sta 7 - 8 %:iin, mutta broileritiloista tarkastettiin 70 %:a broileridirektiivin toimeenpanon varmistamiseksi. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus tarkastetuista laski hieman (70,5 %, v. 2012: 75 %, v. 2011: 72 %). Vakavia, kiireellisiin toimenpiteisiin johtaneita laiminlyöntejä (ESL 44 §) todettiin vain yhdellä nautatilalla.

Broilereilla, jotka ovat olleet valvonnassa vasta 2012 lähtien, oli eniten laiminlyöntejä (48 % tarkastuksista, v. 2012 37 %), myös nautatiloilla laiminlyöntien määrä kasvoi (22 % -> 27 %). Munivien kanojen tilanne säilyi suunnilleen ennallaan (15 %), ankoilla ja hanhilla ei todettu laiminlyöntejä lainkaan. Sen sijaan laiminlyöntien määrä väheni sikatiloilla (24 % -> 19 %), lammastiloilla (22 % -> 17 %) ja turkistarhoilla (54 % -> 33 %). Puutteet koskivat mm. tilavaatimusten noudattamista, karsinoiden ja häkkien rakenteita ja puhtaanapitoa, eläinten käsittelyä ja hoitoa, jaloittelumahdollisuuksia, virikemateriaalin saatavuutta sekä kirjanpitoa. Nautatiloilla havaittiin useimmiten suoraan eläinten hyvinvointiin vaikuttavia puutteita.

Eläinkuljetuksia tarkastettiin läänineläinlääkäreiden ja Eviran tarkastuseläinlääkäreiden toimesta hiukan enemmän kuin edellisellä vuonna (384 kpl, v. 2012: 358 kpl). Tarkastusmäärät ovat olleet suunnilleen samalla tasolla 2010 – luvulla (348 – 387 kpl /vuosi). Eviran asettamasta määrällisestä tavoitteesta (2- 4 % kaupallisista kuljetuksista) toteutui kuitenkin vain noin puolet, vaikka Etelä-Suomen aluehallintovirasto (ESAVI) ja Lounais-Suomen aluehallintovirasto (LSAVI) ylittivät tavoitteensa. Laiminlyöntejä tarkastuksissa todettiin hiukan enemmän kuin edellisellä vuonna (20 %) (v. 2012:17 %).

Epäilyyn perustuvien tarkastusten edellisen vuoden huomattava kasvu taittui ja määrä laski hieman (4911 epäilyilmoitusta, v. 2012: 5 106 kpl, v. 2011: 3638 kpl). Niiden tulokset vastasivat aiempia vuosia ja olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna huonompia (laiminlyöntejä 32 %:ssa tapauksista (1 565 kpl), v.2012: 42 %). Hieman aiempaa useammin ilmoitus oli aiheeton. Kiireellisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin 8 %:ssa tarkastuskohteita (398 kpl, v.2012: 9 %, 463 kpl). Kiiretoimenpiteisiin jouduttiin useimmiten seura- ja harraste-eläinten kohdalla.

Eläinten lääkintä

Eläinlääkäreiden tarkastuksille asetettua tavoitetta, 3 - 4 % praktisoivista eläinlääkäreistä, ei saavutettu, sillä eläinlääkäreistä tarkastettiin vain 1 - 2 %. Suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin viiden AVI:n alueella yhteensä 20 kpl (v. 2012: 14 kpl, v. 2011: 19 kpl). Eläinlääkäreistä 95 %:lla (v. 2012: 80 %, v. 2011: 74 %) todettiin jonkinasteisia epäkohtia tarkastuksissa. Puutteet olivat vastaavia kuin aiempina vuosina ja liittyivät lääkkeiden varalle luovuttamisen ehtojen täyttymiseen, terveydenhuoltoon liittyvien asiakirjojen toimittamiseen AVI:on, vanhojen lääkkeiden varastointiin sekä huumausaineiden säilytykseen ja huumausainekirjanpitoon. AVI:t varmistivat puutteiden korjaamisen kaikissa tapauksissa. Yhden eläinlääkärin valvonta siirrettiin Eviraan käsiteltäväksi eläinlääkärin ammatinharjoittamisesta annetun lain nojalla.

Tuotantotilojen lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastukset eivät toteutuneet tavoitteiden mukaisesti (3 - 4 % alueen tiloista) ja vain kolmen AVI:n alueella valvontaa tehtiin ylipäänsä otantaperusteisesti (PSAVI, LAAVI, ESAVI). Muissa AVI:issa tarkastuksia tehtiin vain epäilystä (esim. antibioottijäämiä meijerin tutkimuksissa). Miltei kaikki tarkastukset tehtiin nautatiloille, kuten edellisinä vuosinakin. Tiloja tarkastettiin saman verran kuin edellisellä vuonna (82 kpl, v. 2012: 84 kpl), mutta vaihteluväli

oli suuri AVI:ittain (2 - 52 kpl). Tiloilla oli huomautettavaa 38 % tarkastuksista (v. 2012/2011: 36 %). Puutteet olivat yleensä lieviä ja koskivat lääkekirjanpitoa, lääkkeiden virheellistä säilytystä ja puutteellista eläinten merkitsemistä lääkityksen yhteydessä.

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja tuonti

Sisämarkkinakaupan valvontaa koskevat tavoitteet toteutuivat: toimijat rekisteröitiin, vientilähetykset tarkastettiin ja tuontitarkastuksia tehtiin riittävässä laajuudessa. Vientilähetysten terveystodistukset laadittiin pääsääntöisesti Traces-järjestelmässä, mutta kaikkia tuontitarkastuksia ei raportoitu järjestelmään. Suurin osa kaupallisista sisämarkkinatuontieristä täytti sisämarkkinatuonnin vaatimukset. Valvonnan yhteydessä todetut ongelmat koskivat yleensä hevosten, niiden sperman tuonteja sekä koirien ja kissojen tai harrastetarkoituksiin tuotujen tuotantoeläinlajien tuonteja. Puutteita esiintyi mm. tuontiehtojen noudattamisessa, tuontitodistuksissa, toimijoiden omissa tuontitarkastuksissa sekä kaupallisen tuonnin yhteydessä vaadittavassa rekisteröinnissä ja ennakoilmoituksen teossa. Traces-järjestelmään tilastoitiin yhteensä 1273 tuontilähetystä (v. 2012: 1 221), joista miltei puolet koostui naudun ja hevosen spermalähetyksistä. Kaikkia tuontieriä ei kirjata Traces-järjestelmään.

Toisesta jäsenmaasta tuotiin Suomeen laittomasti yksi 200 - 300 kpl erä broileriuntuvikkoja ja n. 200 kpl erä viiriäisen munia. Untuvikot lopetettiin ja siitosmunat hävitettiin. Myös yhden kaupallisia harrastelintuja sisältäneen tuontierän linnut lopetettiin, koska erä ei täyttänyt Newcastleltaudin varalta määrättyjä lisävakuuksia. Toisesta jäsenmaasta Suomeen haudottavaksi tuodussa siitosmunaerässä todettiin S.enteritidis määränpäänä olleessa kolmannessa jäsenmaassa, tartunta ei levinnyt suomalaiseseen hautomoon. Lisäksi EU-maista tuli muutamia kymmeniä lemmikkinä tuotuja koiria ja kissoja, arviolta n. 80 - 90 kpl hevosia sekä joitakin muita eläimiä, jotka eivät täyttäneet tuontiehtoja. Suurin osa näistä palautettiin lähtömaahan, muutama jouduttiin lopettamaan, yksi koira määrättiin karanteeniin.

Muista jäsenmaista ei raportoitu rikkomuksista eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyen Suomesta lähetettyjen vientien yhteydessä, mutta kaksi erää lampaista vietiin samalta tilalta Ruotsiin ilman rekisteröitymistä, tarkastuksia ja terveystodistusta. Yhteensä Suomesta vietiin 506 lähetystä (v. 2012: 324) muihin jäsenmaihiin, joista 116 tarkastettiin vastaanottavassa maassa.

Kolmansista maista Suomeen eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen kautta tuodut eläimet tarkastettiin vaatimusten mukaisesti. Kaupallisesti tuoduissa erissä (yht. 302 kpl) oli lieviä puutteita 10 - 12 %:ssa eristä tarkastusasemasta riippuen ja näille tuojille annettiin suullinen huomautus, kolme koira palautettiin lähtömaahan. Tullin tarkastamista ei-kaupallisista lemmikeistä todettiin rajanylityksen jälkeen laittomasti tuoduiksi 10 kpl. Erät hylättiin ja poistuminen maasta tai eläinten lopetus varmistettiin. Ei-kaupallisten lemmikkien laittomien tuontien määrä kolmansista maista on huomattavasti vähentynyt viime vuosina.

Täydentävien ehtojen valvonta

Täydentävien ehtojen valvontojen perusotanta saatiin toteutettua määräaikaan mennessä (eläinten rekisteröinti ja merkintä, eläinten hyvinvointi, eläinten lääkitys, salmonellavalvonta, TSE-valvonta sisämarkkinakaupassa).

Tukileikkauksia ehdotettiin n. 13 %:lle (v. 2012: 17 %) otannassa olleista tiloista, mikä oli hieman vähemmän kuin edellisellä vuonna. Otantatarkastuksissa laiminlyönneistä ehdotettiin tukileikkauksia seuraavasti: eläinten rekisteröinti ja merkitseminen 163 tilaa (v. 2012: 63 tilaa, v. 2011: 95 tilaa), eläinten hyvinvointi 22 tilaa (v. 2012: 50 kpl), lääkityskirjanpito kolme tilaa (v. 2012: 6 kpl) ja siipikarjan salmonellavalvonta 2 tilaa

kuten vv. 2011 - 2012. Eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen tukiseuraamusten suurta nousua selittää se, että tarkastuksiin otettiin ensimmäistä kertaa mukaan rekisteriin tehdyissä ilmoituksissa todetut viiveet. Kiellettyjen aineiden käytössä tai sisämarkkinakaupan TSE-valvonnassa ei havaittu laiminlyöntejä. Laajennusvalvonnoissa 30.4. tallennustilanteen mukaan tukiseuraamuksia ehdotettiin eläinten hyvinvoinnin laiminlyöntien vuoksi 220 tilalle (v. 2012: 280), eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen vuoksi 101 tilalle, lääkityskirjanpidon valvonnassa 12 tilalle (v. 2012: 5 kpl) ja salmonellavalvonnassa 16 tilalle.

Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnan määrälliset tavoitteet saavutettiin ja valvontakäynti tehtiin 695 tilalle (v. 2012: 760 tilalle) Vaatimukset täyttävien tilojen osuus eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnassa on edelleen melko matala (57 %, v. 2012: 52,4 %, v. 2011: 45,7 %), mutta on parantunut selkeästi parin vuoden takaisesta, erityisesti lampaiden ja vuohien kohdalla. Kunnossa olevien tilojen osuus on kuitenkin kaikkien eläinlajien kohdalla kasvanut. Myös vakaviksi luokiteltavia puutteita todettiin huomattavasti aiempia vuosia vähemmän, enää vain 7,3 %:lla tiloista (tilanne 19.6.2014), kun vastaava luku vielä v. 2012 oli 16,2 %. Tarkastuksia on tosin vielä tekemättä ja luku voi sen vuoksi nousta. Puutteet liittyivät korvamerkeihin, rekisteritietojen ja tilaluetteloiden ajantasaisuuteen sekä rekisteriin tehtäviin ilmoituksiin. Puutteet olivat samankaltaisia kuin aiempinakin vuosina.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Läänin-, kunnan- ja tarkastuseläinlääkäreiden vastuulla olevien laitosvalvontojen toteutuminen heikkeni edelleen, ollen keskimäärin vain 35 % (v. 2012: 41 %). Läänineläinlääkäreiden vastuulla olevista valvonnoista toteutui 48 % (v. 2012: 39 %, 2011: 61 %), kunnaneläinlääkäreiden vastuulla olevista 29 % (v. 2012: 43 %, v. 2011: 35 %) ja tarkastuseläinlääkäreiden valvonnoista 40 % (v. 2012: 38 %, v. 2011: 74 %). Eviran vastuulla olevista, muista kuin tarkastuseläinlääkäreiden suorittamista, valvonnoista toteutui 87 % (v. 2012: 100 %). Eviran valvontaohjelman mukaiset tarkastusmäärät saavutettiin vain luokan 1 käsittelylaitosten ja teknisten laitosten kohdalla.

Toteutuneiden tarkastusten osalta puutteet olivat useimmiten lieviä ja ne olivat vastaavia kuin aiempina vuosina ja liittyivät kirjanpitoon, kaupallisiin asiakirjoihin, oma-valvontaan, laitosrakenteisiin ja yleiseen hygieniaan. Edellisestä vuodesta poiketen vakavia puutteita todettiin 6 kpl (v. 2012: 4 kpl).

Nautojen raatojenkeräily on jatkuvasti tehostunut vuodesta 2007 lähtien (v. 2013: 96,5 %, v. 2012: 95 %, v. 2007: 75 %). Myös lampaita ja vuohia toimitettiin keräilyalueelta hävitettäväksi aiempaa enemmän (70,6 %, v. 2012: 67 %). Sikoja ja siipikarjaa hävitettiin raatojenkeräilyn kautta saman verran kuin aiempina vuosina.

3.2.3 Elintarvikeeturvallisuus

Elintarvikevälikkeiden epidemioiden määrä (41 kpl) pysyi samalla tasolla kuin edellisinä vuosina. Yleisimpien kotimaista alkuperää olevien bakteerien aiheuttamien elintarvikevälikkeiden tartuntojen määrä (1839 kpl) laski jonkin verran edellisestä vuodesta (2428 kpl) Vakavimpien tartunnanaiheuttajien, listerian ja EHEC:n, aiheuttamien tartuntojen määrä lisääntyi. Todettujen EHEC-tapausten lisääntymistä selittää osaltaan parantunut potilasdiagnoosiikka, mutta myös muita mahdollisia syitä kuten raakamaidon käytön lisääntyminen tai suorat eläinkontaktit olisi syytä arvioida. Yleisin ruokamyrkytysten aiheuttaja oli norovirus. Pohjoisafrikkalaista alkuperää ovat pakastemarjat aiheuttivat hepatiitti-A -virus-epidemian Pohjoismaissa. Pakastevihannesten seasta löytyneet hulluruohon siemenet aiheuttivat myös ihmisillä ruokamyrkytysoireita. Kasvikset ja kasvituotteet olivat yleisimmät lähteet raportoiduissa ruokamyrkytystautitapauksissa. Salmonellavalvonta toimi hyvin. Rehuista ei todettu yhtään salmonellaa ja tuotantoeläinten ja elintarvikkeiden salmonellalöydökset pysyivät ohjel-

man tavoitteissa. Elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityistilanteet pystyttiin hoitamaan.

Kunnallinen elintarvikevalvonta

Kunnat vastaavat elintarvikevalvonnasta paikallistasolla. Kunnat tekivät elintarvikevalvontasuunnitelmansa omaan riskikartoitukseen pohjautuen ottaen huomioon EVO:n riskiluokituksen. Kuntien valvontasuunnitelmista toteutui vain noin puolet. Kunnat hoitivat kuitenkin tehokkaasti ruokamyrkytysten selvittämisen ja takaisinvetojen ohjauksen. Pakkokeinoja käytettiin vaihtelevasti kunnasta riippuen. Oivajärjestelmän puitteissa julkaistiin ensimmäiset valvontatulokset vähittäismyynti- ja tarjoilupaikoista. Tulosten mukaan parhaimman oivallisen arvosanan (A) sai 34,3 %, hyvän (B) 49,2 %, korjattavaa (C) 15,4 % ja huonon (D) 1,1 %. C ja D arvosanan saaneilla eniten puutteita oli omavalvonnassa, lämpötilojen hallinnassa, hygieniassa ja pakkausmerkinnöissä. Parhaiten suoriutuivat suurkeittiöt ja elintarvikemyymälät. Eniten puutteita oli ravintolatoiminnassa. Oivan laajentaminen muihin elintarvikehuoneistoihin ja laitoksiin on valmisteilla.

Takaisinvetojen määrä (134 kpl) nousi selvästi edellisvuodesta (86 kpl). Takaisinvedot perustuivat Tullin, kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten ja kuluttajien havaintoihin. Hevosenlihapedoksiin liittyen tehtiin 19 takaisinvetoa. Muita takaisinvetojen syitä olivat allergeenivirheet, kasvinsuojeluainejäämät, lisäaineet, toksinit, pakkausmerkintävirheet ja fysikaaliset virheet. Suomi teki 88 RASFF-ilmoitusta, joista 68 koski elintarvikkeita, 13 kontaktimateriaaleja ja seitsemän rehuja.

Markkinoinnin valvonnan pääpainopisteenä olivat melatoniinivalmisteiden terveysväitteet, joiden todettiin olevan vaatimusten vastaisia seitsemässä valmisteessa 14:sta. Kasvisten kaupanpitämisen valvonnassa havaittiin vähäisiä puutteita laadussa ja merkinnöissä. Sesonkituotteiden alkuperämerkinnöissä oli puutteita myyntipaikoilla. Tukkutarkastuksilla ei havaittu puutteita.

Lihantarkastus ja liha-alan laitosten valvonta

Eviran lihantarkastusorganisaatio muuttui vuoden 2013 alusta, jolloin esimiestyötä vahvistettiin aluejohtajilla. Johtamisjärjestelmä tehosti lihantarkastukseen liittyvää valvontaa. Kehittämisen tavoitteena on edelleen tehostaa, yhtenäistää ja modernisoida lihantarkastusta.

Vuonna 2011 valtiollistettu pienteurastamoiden lihantarkastus on parantanut lihantarkastuspalveluiden laatua ja saatavuutta. Pienteurastamoiden laitosvalvonta ei ole vielä vakiintunut ja sen toteuttamisessa on puutteita.

Tuonti-, vienti- ja sisämarkkinakaupanvalvonta

Eläinlääkinnällinen rajatarkastus -järjestelmä saavutti vaikuttavuustavoitteet, koska EU:n ulkopuolelta tuotujen tuote-erien tai elävien eläinten ei todettu aiheuttaneen erityisiä riskejä kuluttajille tai eläintautien leviämisen vaaraa. Elintarvikkeita tuotiin 933 erää, joista 6 (0,6 %) sai kirjallisen huomautuksen ja 1 hylättiin. Yleisin virhe oli puutteet asiakirjoissa (väärän mallinen terveystodistus tai sen virheellinen täyttäminen). Kaupallisten lemmikkieläinten tuonteja oli 302 erää, joista 22:n kohdalla annettiin suullinen huomautus ja 3 koira palautettiin. Ei-kaupallisessa lemmikkien tuonnissa hylättiin 10 erää. Puutteita oli asiakirjoissa, alkuperämaatiedoissa, rokotuksissa ja ekinokokkoosilääkityksissä. Yksittäisten matkustajien tuonnin säännöstenvastaisuuteen on syynä usein liiallinen luottaminen eläinten myyjään tai tahallinen yritys välttää rajatarkastus.

Viennin valvonnassa keskityttiin erityisesti Venäjän vientivaatimusten varmistamiseen.

Alkoholivalvonta

Alkoholijuomien valmistajien ja tukkumyyjien tarkastuksissa yleisimmät tuoteturvallisuusvirheet johtuivat puutteellisista pakkausmerkinnöistä tai puutteellisista allergienimerkinnöistä.

3.2.4 Vertailulaboratoriotointa

Evira toimii kansallisena vertailulaboratoriona seuraavilla tutkimusaloilla:

- elintarvikkeiden ja rehujen mikrobiologisen ja kemiallisen turvallisuuden analytiikka;
- eläintautien diagnostiikka;
- kasvianalytiikka;
- parasiittien analytiikka (eläintaudit ja zoonoosit).

Vertailulaboratoriotoinnin puitteissa Evira järjesti kansallisille laboratorioille vertailututkimuksia koskien munuaisten antibioottijäämien määrittämistä, *Yersinia pseudotuberculosis* -analytiikkaa sekä lihantarkastukseen liittyviä tutkimuksia tekeville laboratorioille *Trichinella*-loisen osoittamista lihasnäytteestä. Lisäksi kasvianalytiikan osalta Evira järjesti kansainvälisen pätevyyskokeen orgaanisten lannoitevalmisteiden kypsyystesteille yhteistyössä SYKEN kanssa. Muilta osin Evira seurasi kansallisten laboratorioiden menestymistä ulkopuolisten vertailukoejärjestäjien järjestämissä vertailututkimuksissa. Eläinnäytteiden salmonella-määritysten osalta tulokset saadaan suoraan järjestäjältä. Elintarvikkeiden, rehujen ja lannoitteiden mikrobiologisten ja kemiallisten vertailututkimusten tulokset kerätään hyväksytyiltä virallisilta laboratorioilta.

Evira osallistuu valitsemiensa vertailukoejärjestäjien sekä EU-referenssilaboratorioiden edellyttämiin vertailututkimuksiin vuosisuunnitelmiansa mukaisesti kaikilla akkreditoituilla menetelmillään. Menestyminen on ollut hyvää eikä tulosten oikeellisuutta vaarantavia tuloksia ole saatu.

Tullilaboratorio on kansallinen vertailulaboratorio ei-eläinperäisissä elintarvikkeissa koskien:

- Pestisidijäämiä;
- GMOta;
- Mykotoksiineja;
- Raskasmetalleja;
- Elintarvikekontaktimateriaaleja.

3.3 Puutteiden analyysi

3.3.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon sektoreilla havaitut puutteet johtuivat pääosin edelleen toiminnanharjoittajien ja viljelijöiden tietämättömydestä tai ymmärtämättömyydestä säädösten vaatimuksesta. Osa poikkeamista johtui selvästi myös tahallisuudesta ja välinpitämättömyydestä. Esim. sertifioimattoman kylvösiemenen markkinointitapauksissa myyjät kertoivat olevansa täysin tietämättömiä asiaa säätelevän siemenkauppalaan vaatimuksista. Vakavien hukkakaurasaastuntojen kemiallisessa torjunnassa puolestaan suurin osa epäonnistumisista johtui pääosin viljelijän ammattitaidon puutteesta (väärä valmiste, väärä valmisteen määrä tai väärä torjunta-ajankohta) mutta valitettavasti myös silkasta välinpitämättömyydestä.

Markkinavalvonnassa eri sektoreilla havaittu yleinen puute oli toiminnanharjoittajan rekisteröitymisveloitteen laiminlyönti. Markkinavalvonnan näytteenoton tulosten perusteella tuotantopanosten laatua voidaan sen sijaan yleisesti pitää varsin korkeana ja tuotteista annettujen tietojen hyvin paikkansa pitävinä.

Toimijoiden tiedostonpitovelvoitteiden laiminlyöntiä esiintyi lähes kaikilla toimintakokonaisuuden sektoreilla. Yleensä syynä oli tiedon puute eikä niinkään tahallinen välinpitämättömyys. Tämä puute on kuitenkin varsin merkityksellinen elintarviketurvallisuuden kannalta, koska se heikentää tuote-erien jäljitettävyyttä.

Toimijoiden tuotantotilojen tarkastuksissa eniten poikkeamia havaittiin mm. vaakojen vakauksissa ja muiden laitteiden kalibroinneissa.

Puutteiden analysointi on tärkeää valvonnan vaikuttavuuden kehittämiseksi. Puutteiden syiden tunteminen auttaa viranomaisia kohdentamaan työtänsä esim. jälkikäteen tehtävästä valvonnasta ennaltaehkäisevään toimintaan kuten tiedottamiseen ja koulutuksiin. Suurin osa kasvintuotannon sektoreiden havaituista poikkeamista näyttäisi tulosten perusteella johtuvan toimijoiden tietämättömyydestä, joten viestinnän ja koulutuksen lisääminen todennäköisesti parantaisi säädösten vaatimusten tuntemusta ja vähentää merkittävästi tahattomia virheitä ja siten ennaltaehkäistä syntyviä mahdollisia laatu- ja turvallisuusongelmia.

3.3.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Vakavia laiminlyöntejä todettiin eri sektoreiden suunnitelmallisissa tarkastuksissa vain harvoin. Ilmoituksiin perustuvissa eläinten hyvinvoinnin tarkastuksissa tilanne oli selvästi huonompi. Vakavimmat ongelmat todettiin yleensä nk. moniongelmaisilla tiloilla, joihin liittyy usein sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Ammattimaisessa eläintenpidossa syynä on harvoin tietämättömyys, sen sijaan taloudelliset kustannukset, välinpitämättömyys ja joskus ammattitaidon puute vaikuttavat laiminlyöntien määrään. Myöskään rehualan pienillä toimijoilla ei välttämättä ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja sivutuotelainsäädännön edellyttämien HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi.

Vakavimman vaaran maan eläintautitilanteelle aiheuttavat laittomasti maahantuodut eläimet, joiden alkuperästä ja terveydentilasta ei ole luotettavaa tietoa. Suurin osa näistä oli seura- ja harraste-eläimiä, lähinnä hevosia ja koiria, mutta myös harrastetaituotantotarkoituksiin tuotuja siipikarjalajeja. Näiden yhteydessä esiintyy jopa ammattimaista eläinten salakuljetusta. Syynä on toisinaan tietämättömyys tai ymmärtämättömyys, toisinaan edullisempi hintataso ulkomailla tai halu pelastaa eläimiä heikommista olosuhteista. Laiminlyönnit sivutuotelainsäädännön toimeenpanossa voivat muodostaa riskin ympäristön ja eläinten terveydelle sekä heikentää tuotteiden jäljitettävyyttä.

Laiminlyöntien syyt ovat monitahoisia ja johtuvat usein myös yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä ja sen noudattamisen tarkasta valvonnasta. Myös riskinarvioinnin oikea kohdentaminen esim. eläinsuojeluvalvonnassa ja eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen valvonnassa on tehostanut laiminlyöntien toteamista. Tehokkaiden ja oikeasuhteisten seuraamusten puute sivutuotelainsäädännön heikkouksista johtuen vähentää myös valvonnan vaikuttavuutta ja voi osaltaan kannustaa säännöstenvastaiseen toimintaan. Myös valvonnan maksuilla voitaisiin vaikuttaa toimijoiden motivaatioon vähentää laiminlyönneistä johtuvia uusintatarkastuksia.

Puutteet tai viiveet valvonnan toimeenpanossa johtuivat pitkälti resurssien niukkuudesta suhteessa tehtävien määrään, osin myös epäselvyyksistä viranomaisten tehtävissä (esim. sivutuotevalvonta). Suuret muutokset valvontakohteiden määrässä lisäävät ohjauksen ja tarkastusten tarvetta. Esim. sivutuotelaitosten määrä on viime vuosina kasvanut merkittävästi (n. 50 laitoksella/vuosi) ja myös haaskapaikkojen määrä nousi 90 kpl:lla edellisestä vuodesta. Myös viranomaisille toimitettujen eläinsuojelupäilyilmoitusten määrä on noussut selvästi viime vuosina.

3.3.3 Elintarvikeeturvallisuus

Suurimpana yksittäisenä syynä vaatimusten täyttymisen puutteisiin oli elintarvikealan toimijoiden tietämättömyys vaatimuksista. Myös osaamisen puute, välinpitämättömyys tai vaatimusten yksityiskohtaisuus lisäävät puutteita.

Oiva-järjestelmä on parantanut toimijoiden tietoja vaatimuksista ja on parantanut jo ennalta vaatimusten noudattamista. Oiva on myös yhtenäistänyt lainsäädännön vaatimusten tulkintaa ja seuraamusten käyttöä.

Kuntien valvontatietojen keruussa oli ongelmia, jotka vaikeuttavat kunnallisten valvontatulosten arviointia. Valvonnan resursseja on vähennetty ja ne vaikuttivat osaltaan kuntien valvonta- ja näytteenottosuunnitelmien heikkoon toteutumiseen. Liha-alan laitosten ja ensisaapumisen valvonnan järjestelmissä ja valvonnan riskiperusteisyydessä on parannettavaa.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Evira

Sisäiset auditoinnit

Eviran vastuulla olevaa valvontaa ja valvonnan ohjausta auditointiin sisäisinä auditointeina vuosisuunnitelman mukaisesti noudattaen pääosin monivuotista auditointisuunnitelmaa. Suunnitelmassa oli 49 auditointia, joista 78 % toteutettiin.

Taulukko 4a. Eviran valvonnan auditointisuunnitelman toteuma 2009 - 2013, %.

	2009	2010	2011	2012	2013
Suoritettujen auditointien määrä, kpl			38	37	49
Suunnitelman toteuma, %	96	71	67	66	78

Eviran tutkimus- ja laboratoriotointaan kohdistuvat auditoinnit pohjautuvat nelivuotiseen auditointisuunnitelmaan, jossa on huomioitu se että standardin ISO 17025 kaikki osa-alueet tulevat kerran neljässä vuodessa auditoiduiksi. Auditoinnit toteutettiin toimintajärjestelmään liittyvinä ja menetelmien luotettavuuden varmistamiseen liittyvinä auditointeina. Toimintajärjestelmäauditointeja tehtiin suunnitelman mukaisesti kahteen aihepiiriin liittyen 16 kpl ja menetelmien luotettavuusauditointeja 32 kpl. Poikkeamiin ja kehitysideoihin tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuus arvioidaan noin kahden vuoden kuluttua auditoinnista.

Ulkoiset auditoinnit

FVO suoritti Suomeen neljä auditointia, jotka kohdistuivat rehuturvallisuuteen, kalastustuotteisiin, elävien eläinten ja eläinperäisten tuotteiden jäämiin ja kontaminantteihin sekä Itämeren kalojen dioksiiniin ja liha ja maitohygieniaan. Valvontajärjestelyitä koskien keskeiset suositukset liittyivät valvonnan järjestämiseen siten, että taataan sopiva tarkastustiheys asiaankuuluvat riskit huomioon ottaen, tarkastukset suoritetaan ilman ennakkovaroitusta, resurssien riittävyyteen, hyväksymismenettelyihin ja valvonnan vaikuttavuuteen. Vuoden 2013 lopussa korjaavia toimenpiteitä vaativia suosituksia oli annettu seuraavasti:

Taulukko 4b Vuoden 2013 lopussa avoinna olleet korjaavia toimenpiteitä edellyttävät suositukset FVO:n auditoinneilla.

Auditointi	Suositusten määrä/ kpl	
	2013	2012
Rehuturvallisuus	0	
Kalastustuotteet	10	
Jäämät, kontaminantit, dioksiini	4	
Liha, maito	9	

Rajatarkastusauditointi		4	
Mikrobikriteeriauditointi		7	
Yleisauditointi		5	
Valmiusauditointi		4	
Sivutuoteauditointi			
Yhteensä	23	20	43

FINAS-akkreditointielin arvioi syksyllä 2013 Eviran laboratorion testaustoiminnan. Arvioinnin perusteella annettu akkreditointipäätös TO14/A31/2013 on voimassa 1.12.2017 asti.

Valvontaketjuun kohdistuvat auditoinnit

Evira kehittää valvontaketjun auditointijärjestelmää siten, että 2006/677EY vaatimusten tehokkuuden ja vaikuttavuuden todentaminen paranee ja auditointien riippumattomuus toteutuu. Vuonna 2013 järjestelmä uusittiin, uudistuksesta viestittiin ja uusien auditointien rekrytointi aloitettiin.

Muiden toimivaltaisten viranomaisten auditointiohjelmat

Kunnalliset valvontayksiköt

Sisäisiä auditointeja tehtiin kuudessa ja ulkoisia auditointeja 15 kunnallisessa valvontayksikössä.

Tulli

Tullin sisäiset auditoinnit toteutettiin viisivuotissuunnitelman mukaan. Vuoden 2013 suunnitelmassa oli viisi valvonta-asetuksen aihealueisiin kuuluvaa auditointia. Auditoinnit kohdistuivat seuraaviin aiheisiin:

- Uudet riskitekijät – PCR-tekniikan soveltaminen elintarvikevalvonnassa; Komission täytäntöönpanopäätös 2011/884/EU Kiinasta peräisin olevat riisituotteet ja Komission suositus 2013/99/EU petollisten käytäntöjen havaitsemiseksi (hevosenliha)
- Viranomaisyhteistyö Tulli-Evira-sektorilla
- Tullin rajoituskäsikirjaohjeen ”Eläinperäisten elintarvikkeiden ja muiden tavaroiden eläinlääkinnällinen rajatarkastus” ylläpito ja noudattaminen
- Selvitys EU:n ulkopuolelta tuotujen elintarvikkeiden valvontaan kulunut aika Tullissa.
- Ei akkreditoitujen tutkimusmenetelmien luotettavuus; Komission asetus (EY) N:o 669/2009 (muutoksineen), tehostettu virallinen valvonta koskien alumiinia kiinalaisissa nuudeleissa ja norovirusta kiinalaisissa mansikoissa. (FINAS arvioinut alumiinimenetelmän 2.10.2013), auditointi kesken.

Yhteenvedon auditoinneista voidaan todeta, että valvonta toimii tarkastetuilla alueilla, mutta parannettavaa ja kehitettävää on mm. ohjeiden noudattamisessa ja tapahtumien kirjaamisessa. Vakavia puutteita ei todettu.

Tullilaboratorion tutkimusmenetelmiä arvioi FINAS-akkreditointielin 2.10.2013. Vähäisten poikkeamien korjausten jälkeen saatu muutospäätös T006/M24/2013 on voimassa 23.1.2016 asti. Valvontaan käytetyistä menetelmistä n. 80 % on akkreditoituja.

4.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Eviran omaa ja valvontaketjun muiden viranomaisten sekä valtuutettujen tarkastajien toimintaa auditointiin suunnitelman mukaisesti. Auditoinnit olivat sisäisiä ja ulkoisia, joista osa oli myös kansainvälisiä (mm. FVO). Auditointien tulokset ja saatu asiakaspalaute käsiteltiin Eviran eri organisaatiosasoilla kuten johtoryhmissä ja tarkastusprosessien johdonkatselmuksissa. Siementarkastus järjesti oman asiakaspalautekyselyn, ja purki sen tulosten tuottamat korjausehdotukset toimenpideohjelmaksi.

Valvontaketjuun kohdistuneiden sisäisten auditointien tulosten perusteella voidaan arvioida, että tarkastajien osaaminen ja toiminta on varsin hyvällä tasolla. Auditointien yhteydessä syntyi luonnollisesti mm. työolosuhteiden parantamiseen, kouluttautumiseen, ohjeistukseen ja havaintojen kirjaamiseen liittyviä konkreettisia kehitysehdotuksia, jotka otetaan huomioon valvontajärjestelmän ja tarkastustapahtuman parantamisessa. Auditoinnit toimivat myös indikaattorina sille, miten hyvin esimerkiksi tarkastajien koulutus ja ohjeistus olivat onnistuneet. Auditointien lisäksi Evira ELY-keskusten tarkastajille ns. mentorointikäyntejä, joilla kerrattiin mm. koulutuksissa läpikäytyjä asioita yksilöllisesti ja annettiin henkilökohtaista työnopeustusta.

Auditointitulosten raportoinnissa havaittiin edelleen jonkin verran ongelmia, sillä Evira ei saanut esim. muilta viranomaisilta kaikkia auditointien tuloksia eikä tehtyjen auditointien määrää. Eviran pitäisi valvonnan ohjaajana saada tietoonsa mahdollisimman kattavasti auditointien tulokset, koska niiden avulla saadaan kuvaa siitä, mikä valvonnassa toimii ja mikä ei. Tätä tietoa voidaan hyödyntää valvontajärjestelmän kehittämisessä.

Evira sai omaan ja ohjaamiensa tarkastajien toimintaan liittyvää palautetta myös suoraan asiakkailta. Myönteistä palautetta annettiin mm. tarkastajien ammattitaidosta. Suurin syy kielteiseen palautteeseen oli uuden Elmo-tietojärjestelmän käyttöönoton aiheuttama palveluiden hidastuminen eri valvontasektoreilla. Elmo aiheutti virheitä myös asiakkailta perittävien maksujen laskutuksessa.

4.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Euroopan tilintarkastustuomioistuin (ECA) teki Suomeen nk. DAS-tarkastuksia, joissa yhtenä kohteena oli nautojen merkitsemisen ja rekisteröinnin täydentävien ehtojen valvonta (hoitovaatimus SMR 7). Tarkastuksen perusteella tilintarkastustuomioistuin oli tyytyväinen Suomen antamiin selvityksiin koskien rekisteriin tehtävien tapahtumailmoitusten valvontaa.

Evira suoritti kolmeen aluehallintovirastoon eläinsuojeluvalvonnan ohjaus- ja arviointikäynnin. Näiden perusteella AVI:n ohjaava rooli toimii pääosin hyvin, mutta kirjallisia ohjeita ja valvonnan analyysiä voisi olla enemmän.

Seitsemään teurastamoon ja yhteen teurastamon yhteydessä olevaan keräyskeskukseen tehtiin sivutuotteita koskeva auditointi. Yksi AVI auditoi kunnallisen viranomaisen suorittamaa TSE- ja sivutuotelainsäädännön valvontaa TSE-riskiainesta erottavissa leikkaamoissa.

4.3 Elintarviketurvallisuus

Aluehallintovirastojen toteuttamat kunnallisen elintarvikevalvonnan auditoinnit: vuodelle 2013 suunniteltiin yhteensä 16 valvontayksikön ja 51 - 52 kohdevalvonnan auditointia. Näistä toteutui 14 valvontayksikön ja 33 kohdevalvonnan auditointia.

Valvontayksiköiden toiminnan ja kohdevalvonnan auditoinnissa todettiin eniten poikkeamia elintarvikkeiden tarkastus ja näytteenottosuunnitelmien laadinnassa. Tarkastus- tai näytteenotto suunnitelma saatettiin tehdä vain osittain riskeihin perustuvaksi ja sitä osin noudatettiin puutteellisesti. Tarkastustiheyttä laskettiin useissa tapauksissa vielä alkuperäisestä suunnitelmasta ja kriittisten pisteiden valvonnan seuranta oli puutteellista. Näytteenottosuunnitelma puuttui kokonaan joissain tapauksissa. Mikrobikriteeriasetuksen kansallisia sovellusohjeita ei noudatettu. Poikkeamia havaittiin myös valvonnan toteuttamisessa, eniten alhaisina tarkastusmäärinä. Omavalvonnan tarkastuksia oli jäänyt tekemättä. Valvontakohteiden ja – havaintojen tallentamisessa tietojärjestelmiin havaittiin poikkeamia – tallentamine ei vastannut Eviran määräystä. Pakkokeinoja käytetään edelleen liian vähän. Voimavaroja ja henkilöstön osaamista tarkasteltaessa todettiin osaaminen riittäväksi, mutta henkilöstön määrä tehtäviin tar-

kastuksiin nähden oli liian pieni. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi poikkesi joissain tapauksissa suunnitellusta. Auditointeja jatketaan seuraavina vuosina arviointi- ja ohjauskäynteinä.

Hygieniosaamistestaajista auditoitiin 18 kpl. Kahden testaajan hyväksyntä peruutettiin säännösten vastaisen toiminnan vuoksi. Myös muut 16 saivat kirjallisia huomautuksia ja kehotuksen korjata puutteet toiminnassaan.

Taulukko 4.1. AVI:jen suorittamien kuntien vaatimuksenmukaisuuden auditointien ja kohdeauditointien määrä 2009 - 2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Kunnallisten valvontayksiköiden lkm	132	122	88	84	71
VAMU-auditointien lkm	14	18	14	17	14
Auditoitu % valvontayksiköistä	11	15	16	20	20
Kohdeauditointien lkm (pääosin VAMU-auditointeihin liittyen)	57	25	40	21	33

Vuonna 2013 Evira auditoi ensimmäisen kerran **pienteurastamoiden** valvontaa. Seitsemästä auditoinnista viisi koski pienteurastamon valvontaa. Seitsemään kohteeseen tehtiin auditointi, jonka aihe oli post mortem -lihantarkastus ja laitosvalvonta sekä tarkastuseläinlääkärin tekemä valvonnan raportointi tietyin osin. Lisäksi näistä laitoksista viiteen tehtiin auditointi tuoteturvallisuuden valvonnasta teurastamon yhteydessä olevissa laitoksissa lisäainevalvonnan, pakkausmerkintävalvonnan sekä PAH-yhdisteiden valvonnan osalta. Nämä auditoinnit tehtiin yhteistyössä tuoteturvallisuusyksikön kanssa.

FVO:n suorittamat auditoinnit

Vierasainevalvonnan auditointi jakautui kahteen toisistaan riippumattomaan osaan. Eläviä eläimiä ja eläimistä saatavia elintarvikkeita koskevassa osassa todettiin, että valvontasuunnitelma on riskiperusteinen ja EU:n lainsäädännön vaatimusten mukainen ja se pannaan täytäntöön tehokkaasti. Vaatimusten vastaisten tulosten jatkoseuranta on tehokasta. Eviran laboratoriot on akkreditoitu ja menetelmät validoitu säästöjen edellyttämällä tavalla ja laboratoriot osallistuvat säännöllisesti laaduntestausohjelmiin hyväksyttävien tuloksien. Kehittämiskohteina todettiin, että riippumattomia sisäisiä ja ulkoisia tarkastuksia ei ollut tehty. Lisäksi Eviran laboratorion tulisi tehostaa näytteiden analysointinopeutta ja parantaa menetelmävalmiuksia, jotta mahdollinen jatkoseura saataisiin viivytyksettä käyntiin.

Itämeren kalojen sisältämien dioksiinien, furaanien ja PCB-yhdisteiden seurannan ja valvonnan osassa todettiin, että Suomessa sovelletaan asetuksen (EY) N:o 1881/2006 tarjoamaa poikkeusta, joka koskee tiettyjä Itämeren kalalajeja, jotka sisältävät dioksiineja, dioksiinin kaltaisia PCB-yhdisteitä ja muita kuin dioksiinin kaltaisia PCB-yhdisteitä EU:n lainsäädännössä vahvistettua enimmäismäärää enemmän. Dioksiineja ja PCB-yhdisteitä on seurattu Suomessa viime vuosina useissa tutkimuksissa, joiden pohjalta on laadittu kuluttajille ruokavaliosuosituksia, kaikki viralliset testit on tehty akkreditoituissa laboratorioissa ja käytössä on asianmukaiset kansalliset säännöt, joilla varmistetaan, ettei poikkeuksen alaisia kaloja myydä muihin EU:n jäsenvaltioihin. Tästä huolimatta virallinen valvonta ei riittänyt takaamaan, että elintarvikealan toimijat noudattavat kansallisia vaatimuksia asianmukaisesti niin, ettei tällaista kalaa voida myydä muissa jäsenvaltioissa.

Liha- ja maitoalan valvonnan auditoinnissa viranomaisten välisen koordinoinnin todettiin olevan yleisesti riittävää, pienten laitosten kansallisten toimenpiteiden toteuttaminen ja niistä ilmoittaminen komissiolle todettiin lainsäädännön mukaiseksi. Eviran todettiin ottaneen käyttöön riskeihin perustuvan lähestymistavan ja kunnalliset valvojat olivat toteuttaneet sitä käytännössä. Post mortem -tarkastusten, tunnistusmerkin-

töjen, jäljitettävyyden, elintarvikeketjutietojen, teurastamoissa tapahtuvan eläinten hyvinvoinnin valvonnan ja keräämisen yhteydessä tapahtuvan raakamaidon valvonnan kaltaiset seikat täyttivät vaatimukset ja toimivaltaiset viranomaiset valvoivat niitä tyydyttävällä tavalla. Kehittämiskohteena todettiin, että täytäntöönpanon valvonta ei ole ollut riittävää Eviran tai kunnallisten valvontaviranomaisten vastuualueella. Myöskään auditointijärjestelmää ei voi pitää riittävinä. Epäkohtia havaittiin joissakin laitoksissa koskien yleisiä ja erityisiä hygieniavaatimuksia, mikrobiologisen näytteenoton järjestämistä, HACCP-järjestelmän toteuttamista sekä mekaanisesti erotetun lihan ja sivutuotteiden merkitsemistä.

Kalastustuotteiden valvonnan auditoinnissa todettiin, että valvontajärjestelmää pannaan järjestelmällisesti ja asianmukaisesti täytäntöön ja se kattaa kalastustuotteiden koko tuotantoketjun. Auditoinnissa todettiin kuitenkin puutteita loisten, vierasainneiden ja histamiinivalvonnan osalta sekä HACCP-suunnitelmien toteuttamisessa.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu, että viranomaiset tiedottavat palveluistaan ja antavat neuvontaa lainsäädännön ja valvonnan vaatimuksiin liittyvissä kysymyksissä. Koulutuksen ja viestinnän keinoin pyrittiin vähentämään tiedon puutteesta johtuvia laiminlyöntejä koko elintarviketuotantoketjussa.

Evira päivitti säännöllisesti Evira.fi-internetsivustoa, jonne on koottu kattavasti kunkin sektorin ajantasaiset säädökset ja jossa ilmoitettiin näkyvästi valvonnan ajankohtaisia asioita. Toimijoille lähetettiin myös kirjeitse tiedotteita ja ohjeita. Evira julkaisi internet-sivuillaan ajankohtaisia uutisteemoja ja kirjoitti useita sektorikohtaisia lehdistötiedotteita valvonnan tuloksista.

Viestintää käytettiin hyväksi myös tilanteissa, joissa haluttiin saada kansalaiset tarkkailemaan ympäristöä. Eviran asiantuntijat kirjoittivat valvontaan liittyvistä asioista useita artikkeleita alan ammattilehtiin, jotka tavoittavat suuren osan alan toimijoista. Evira osallistui myös ammattilaisille suunnattuihin näyttelyihin kuten Lepaa 2013-näyttelyyn.

Toimijoihin kohdistuvat ennalta ilmoitetut auditoinnin kaltaiset käynnit olivat tärkeä ja tehokas työkalu toimijoiden säädösten vaatimusten tuntemuksen varmistamisessa. Eri sektoreilla järjestettiin asiakas- ja sidosryhmäneuvottelupäiviä, joilla käsiteltiin ajankohtaisia säädösmuutos- ja muita aiheita. Mahdollisuuksien mukaan osallistuttiin myös elinkeinon järjestämiin koulutuksiin luennoitsijana.

Evirassa laadittiin ja päivitettiin yhteensä 165 ohjetta ja lomaketta sekä viranomaisten että toimijoiden käyttöön (taulukko 5.1a). Puutteiden ennaltaehkäisemiseksi toimijoille annettiin myös koulutusta (taulukko 5.1b). Koulutuksen määrä on kasvusuunnassa, mikä kertoo siitä, että toimijoiden osaamisen lisääminen on kustannustehokkain tapa varmistaa viranomaistoiminnan vaikuttavuus.

Taulukko 5.1a. Eviran antama ohjeistus vuonna 2010 - 2014.

Toimintakokonaisuus	Yht. 2010	Yht. 2011	Yht. 2012	Yht. 2013	Ohjeet toimijoille 2013, kpl		Ohjeet viranomaisille 2013, kpl	
	kpl	kpl	kpl	kpl	uudet	päivitettyt	uudet	päivitettyt
Yhteiset	9	3	4	4			1	2
Elintarviketurvallisuus	68	30	8	10	7	2	8	13
Eläinten terveys ja	82	108	82	155	11	60	17	20

hyvinvointi								
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	64	24	84	42	0	13	1	10
Yhteensä	223	165	178	211	18	75	27	45

Taulukko 5.1b. Toimijoille annetut koulutukset ja luennot 2011 - 2013.

Viranomainen	2011	2012	2013
	kpl	kpl	kpl
Evira	75	86	148
Valvira	3	-	6
Tukes	-	-	53
Tulli	2	2	0
Puolustusvoimat	76	74	51
AVI	64	45	44*)
ELY-keskus	150	92	111
Kunnat	47	55	96
Yhteensä	417	354	509

*) Itä-Suomen aluehallintoviraston tietoja ei ole saatu.

Monivuotisen eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelman avulla kohdennetaan viestintää vuosittain eri eläinlajeille ja ohjelmaa tehdään yhdessä sidosryhmien kanssa, jotta kehitystyöhön saadaan mukaan myös elinkeinon näkemykset. Sisämarkkinakaupan toimijoiden ohjeita on lisätty ja selkeytetty ja etujärjestöjen kanssa on järjestetty kokouksia. Eläin- ja pitopaikkarekisterien kehittäminen on parantanut rekisteröitymistä ja ilmoitustentekoa. Laittomien tuontien estämiseksi jatkettiin eläinlajikohtaisia kampanjoita, jotka ovat saaneet paljon näkyvyyttä.

Eviran toukokuussa 2013 julkaisema ohje elintarvikkeiden toimittamisesta ruoka-apuun oli sekä toimijoiden että tiedotusvälineiden kiinnostuksen kohteena. Ohje suunnattiin ruoka-apua antaville ja välittävälle toimijoille sekä toimintaa valvoville kuntien elintarvikevalvontaviranomaisille. Ohjeen tarkoituksena oli selkiinnyttää toimintatapoja ja vastuukysymyksiä ruoka-avun luovuttamisessa. Ruoka-avun luovuttaminen on vähitellen laajentunut myös suurkeittiöpuolelle ja saanut uudenlaisia muotoja. Ohjeen tärkeä tavoite oli ruokahävikin määrän vähentäminen.

5.2 Käytetyt pakkokeinot ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Pakkokeinojen käytön tehostamiseen ja toimenpiteiden loppuun saattamisen varmistamiseen on panostettu runsaasti viime vuosina. Kehotusten ja paikkokeinojen määrät on kuvattu taulukoissa 5.2a ja 5.2b.

Taulukko 5.2a. Toimijoille annetut kehotukset 2009 - 2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Elintarviketurvallisuus	15 952	16 007	16 724	13 793	5668**)
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	-	-	-	-	-
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	943	748	1 576*)	1 193	1764
Yhteensä	16 895	16 755	18 300*)	14 986	7432

- Lainsäädäntö ei mahdollista kehotusten antamista.

*) Kasvu selittyy pääasiassa tiedonkeruun parantumisella.

**) Tiedonkeruutapa on muuttunut manuaalisesta sähköiseksi. Muutos selittyy pääosin tällä. Kunnalliset valvontayksiköt eivät ole kirjanneet pakkokeinoja systemaattisesti tietojärjestelmään.

Taulukko 5.2b. Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö 2009 - 2013.

	Yhteen-	Yhteen-	Yhteen-	Yhteen-	Yhteen-	Hallin-	Rikosoi-
--	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	-----------------

	sä 2009	sä 2010	sä 2011	sä 2012	sä 2013	nolliset pakko-keinot 2013	keudelliset seuraamukset 2013
Elintarviketurvalisuus	748	696	578	559	545	545	-
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	1 972	2 249	1 876	2 482	5455	5455	*)
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	684	794	528	666	591	591	-
Yhteensä	3 514	3 672	2 982	3 707	6591	6591	-

*) Tiedot saadaan myöhemmin. Vuonna 2011 rikosoikeudellisia seuraamuksia käytettiin 23 kertaa.

5.2.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Pakkokeinoina puutteiden korjaamiseksi annettiin kirjallisia huomautuksia, määrättiin tuote-erille maahantuonti- ja markkinointikieltoja ja hävittämismääräyksiä sekä puutettiin toiminnanharjoittajan oikeuksiin harjoittaa elinkeinoa. Näytön saaminen selkeissäkin rikkomustapauksissa osoittautui joskus hankalaksi ja työlääksi. Pakkokeinojen valikoimaa tulisi täydentää rahallisilla sanktioilla kuten sakoilla, koska ne vaikuttaisivat tehokkaammin toimijoiden asenteisiin korjata havaitut puutteet.

Siemenkaupassa annettiin 6 kpl (vuonna 2012 9 kpl) kirjallista huomautusta ja 39 kpl (25) markkinointikieltoa. Markkinointikielloista 21 johtui harmaan siemenen markkinoinnista, ja näistä 9 tapahtui verkkoilmoittelun kautta, mikä on merkille pantavaa. Loput markkinointikiellot johtuivat luvattujen laatuvaatimusten (itävyysongelma) täyttymättömyyden takia.

Lannoitteiden tuotevalvonnassa annettiin yhteensä 208 (296) huomautusta ja 7 (16) markkinointikieltoa. Huomautukset liittyivät sekä epäorgaanisiin että orgaanisiin lannoitteisiin, ja ne koskivat mm. typpipitoisuutta ja haitallisten metallien pitoisuutta. Laitostarkastuksissa annettiin 9 (4) luokan 1 huomautusta, 33 (27) luokan 2 huomautusta ja 96 (35) luokan 3 huomautusta. Luokan 1 huomautus koskee tilanteita, joissa poikkeamasta saattaa aiheutua vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristön turvallisuudelle. Havaitut luokan 1 puutteet sisälsivät mm. lämpötilan seurannan ja tuotteen hygienian laiminlyöntejä sekä raaka-aineisiin ja kaupallisiin asiakirjoihin liittyviä epäselvyyksiä. Hävittämis- ja maastavientimääräyksiä ei annettu. Lähes kaikkien tarkastusten yhteydessä annettiin kehoitus omavalvontasuunnitelman päivittämiseksi asetettujen vaatimusten mukaiseksi.

Rehujen tuotevalvonnassa annettiin yhteensä 43 (36) rehuerää koskevaa kieltoa, määräystä tai muuta valvonnan toimenpidettä. Suurin osa toimenpidemääräyksistä johtui salmonellan löytymisestä kasviperäisistä rehuaineista. Rehualan toimijoiden valvonnassa annettiin yhteensä 328 (354) toimenpidekehotusta ja kehitysehdotusta, joista yksi luokiteltiin vakavaksi (epäsiisti varasto). Todetuista puutteista suurin osa luokiteltiin lieviksi tai kehitysehdotuksiksi, ja ne liittyivät laadunvarmistukseen, merkintöihin, saateasiakirjoihin sekä ohjeistukseen. Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmissä (HACCP) oli puutteita etenkin sellaisilla toimijoilla, joilla rehuja syntyy elintarvikevalmistuksen sivutuotteena.

Kasvinterveyslain perusteella määrättiin yhteensä 22 (31) markkinointikieltoa, joista puolet annettiin puutarhakasveille ja puolet puupakkausmateriaaleille. Tärkeimmät syyt olivat ZP-kasvipassin puuttuminen, versopolte, lisäversoisuustauti ja etelänjauhiainen. Taimiaineistolain perusteella määrättiin yhteensä 40 (15) markkinointikieltoa, joista 39 kpl johtui Hosta X-virusten saastuttamista kuunliljoista ja yksi vuorimännyn juurikirvan löytymisen takia. Maahantuontikieltopäätös tehtiin 23 (14) Venäjältä tuodulle puutavaralähetykselle. EU:n ulkopuolelta tuoduille erillä ei tehty yhtään kieltopäätöstä. Maahantuontikieltojen yleisimmät syyt olivat puutteet asiakirjoissa, kuten

esimerkiksi väärä puolaji tai kasvinterveystodistusten ja muiden tuontiasiakirjojen ris-tiriitaiset tiedot. Puisen pakkausmateriaalin valvonnoissa löytyi yksi mäntyankeroista-paus. Maahantuonti- ja markkinointikieltoja annettiin puutteellisten merkintöjen tai sukkulamatalöydösten takia yhteensä 38 (49) erälle, mikä vastaa 12 % (11) tarkaste-tuista eristä.

Metsänviljelyaineiston valvonnassa annettiin 10 (14) kirjallista huomautusta ja yksi (1) määräaikainen markkinointikielto.

Luonnonmukaisessa tuotannossa yksi toimija erotettiin valvontajärjestelmästä maan hoitoon ja viljelykieroon liittyvän rikkomuksen vuoksi. Kasvintuotannossa n. 81 % (80) rikkomuksista annettiin kirjallisia huomautuksia ja n. 19 % (20) määrättiin markkinoin-tikieltoja. Suurin yksittäinen syy (n. 80 % tapauksista) markkinointikielloille oli tavan-omaisen lisäysaineiston luvaton käyttö, sen sijaan muiden kiellettyjen tuotantopanosten kuten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden takia ei annettu jouduttu antamaan yhtään markkinointikieltoa. Kotieläintuotannossa markkinointikieltoja määrättiin 22 (9), missä on nousua edelliseen vuoteen verrattuna. Markkinointikieltoja aiheuttivat mm. ruokintaan (7), eläinten alkuperään (4) ja kirjanpitoon (4) liittyvät poikkeamat. Luomuelintarviketoimijoille määrättiin 6 (10) markkinointikieltoa. Kolmessa tapauk-sessa toimija oli käyttänyt tavanomaisia ainesosia luomutuotteen valmistuksessa ja kahdessa tapauksessa luomutuotteesta löytyi laboratorioanalyysissä kiellettyä torjun-ta-ainetta.

Kaikilla sektoreilla kohdennettiin uusintatarkastuksia niihin toimijoihin, joilla oli havait-tu laiminlyöntejä aiemmissa valvonnoissa. Näillä tarkastuksilla todettiin korjaavien toimenpiteiden toteutuminen.

5.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Vakavien laiminlyöntien seuraukset johtivat useimmiten maataloustukien leikkauksiin ja/tai poliisitutkintaan. Suurin osa lievemmistä laiminlyönneistä johti korjaaviin toi-menpiteisiin jo tarkastuksen aikana tai korjauskehotukseen ja myöhempään uusinta-tarkastukseen. Tarkastusten yhteydessä toimijoille annettiin neuvoja ja ohjeita.

Laittomasti maahantuodut eläimet joko palautettiin tai sitten eristettiin, tutkittiin ja voi-tiin toimenpiteiden jälkeen hyväksyä maahantuotaviksi. Vain muutama eläin tai koko-nainen tuontierä lopetettiin. Joistakin tehtiin tutkintapyyntö poliisille. Muilta osin on-gelmat olivat teknisluonteisia ja voitiin korjata ohjauksella. Tuontivaatimusten vastai-sen maahantuonnin vuoksi annettiin yhteensä 68 hallintopäätöstä.

Eläinsuojeluvalvonnassa todettujen puutteiden korjaamiseksi toimijoille annettiin neu-voja, kieltoja, ja määräyksiä, joita tehostettiin tarvittaessa uhkasakolla tai uhalla, että toimenpide teetetään toimijan kustannuksella. Kiiretoimenpiteisiin ryhdyttiin yhdellä otannassa mukana olleella tuotantoeläintilalla sekä epäilyyn perustuvien tarkastuksen yhteydessä 398 kohteessa (v.2012: 463).

Sivutuotevalvonnassa annettiin kehotuksia ja määräyksiä sekä kiellettiin yhden toimi-jan rehuerien markkinoille saattaminen niiden korkean mikrobitason vuoksi ja määrät-tiin yhdelle teurastamolle uhkasakko lemmikkieläinrehuksi toimitetun luokan 2 sivu-tuotteen käyttökiellon tueksi.

5.2.3 Elintarviketurvallisuus

Elintarvikevalvonnassa käytetään yleisesti kehotuksia, joilla pyritään saamaan toimija korjaamaan puutteita. Pakkokeinojen käyttö elintarvikevalvonnassa on vähentynyt vuodesta 2009 (748 kpl) merkittävästi (549 kpl, v. 2013). Oiva-järjestelmän arvioidaan kuitenkin yhtenäistävän myös pakkokeinojen käyttöä. Oiva lisää myös uusintatarkas-tuksia, joilla tarkastetaan edellisissä tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaami-nen. Uusintatarkastuksilla varmistetaan pahimpien epäkohtien poistuminen.

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Elintarvikealan toimijoiden neuvonta ja ohjaus ovat ensisijaisesti kunnan vastuulla. 39 % kunnallisista valvontayksiköistä (vuonna 2012 45 %) ilmoitti kuitenkin, että niillä ei ollut riittäviä resursseja toimijoiden ohjaamiseen ja neuvontaan.

Osa kunnista järjesti aktiivisesti koulutustilaisuuksia toimijoille esimerkiksi säädös- ja laittomuuksista ja laitoi toimijoita varten sektorikohtaisia ohjeita kunnan elintarvikevalvonnan internetsivuille. Joissain kunnissa ohjausta on jouduttu vähentämään resursien puutteen vuoksi.

Kuntien valvontaviranomaiset ovat esittäneet toiveen valtakunnallisista ohjeista erityisesti mikroelintarvikeyrityksille. Oiva-ohjeistus vastaa osaltaan tähän tarpeeseen.

Kun Tulli havaitsee määräystenvastaisuuden tuotteessa, tavaranhaltija veloitetaan pysäyttämään jakelu ja kaupanpito. Saman tuotteen seuraavista eristä otetaan seurantanäytteitä, jolloin tuote-erät asetetaan käyttöönottokieltoon näytteiden tutkimisen ajaksi. Määräystenvastaiset tuotteet hävitetään tai palautetaan tietyillä ehdoilla lähömaahan.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet

Henkilökunnan riittävyys ja osaaminen

Henkilökunnan määrä oli aikaisempien vuosien tasolla. Kunnallisten valvontayksiköiden resursseissa on edelleen vajeita, mikä käy ilmi kaikissa AVI:n tekemissä auditoinneissa. Valtaosa valvontaa tekevistä henkilöistä toimi virkasuhteessa valtion- tai kunnallishallinnon organisaatioissa. Vakituksella henkilöstöllä on käytännössä aina viran edellyttämä peruskoulutus. Täydennyskoulutusmäärät on kuvattu taulukossa 5.3a.

Taulukko 5.3a. Viranomaisten ammattitaidon ylläpitäminen (koulutuspäiviä/hlö) 2009 - 2013.

Viranomainen	2009	2010	2011	2012	2013
Evira*)	7,0	5,4	5,4	3,0	3,2
Valvira	-	-	4,3	2,5	1,0
Tukes	-	-	-	-	-
Tulli					
- Elintarvikevalvonta	-	-	4,3	2,5	3,1
- Elintarvike tutkimus	-	-	5,0	4,1	3,5
- Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	-	-	-	-	0,6
Puolustusvoimat	-	-	6,1	-	7,1
AVI					
- Elintarviketurvallisuus	4,1	3,6	5,1	8,0	8,0
- Eläinten terveys- ja hyvinvointi	6,3	7,8	7,9	8,7	7,4**)
ELY-keskus	-	-	1,0	1,0	0,8
Kunnat	-	-	-	-	-

*) Koulutuspäiviä/hvt

***) Itä-Suomen aluehallintoviraston tietoja ei ole saatu

- Tietoa ei ole saatu/kerätty

EU:n komission järjestämä koulutus

Better Training for Safer Food (BTSF) -koulutusohjelma on EU:n jäsenmaiden, kandidaattimaiden ja kolmansien maiden viranomaisille tarkoitettu. Koulutusohjelman tavoitteena on tarjota elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä kasvien ja eläinten

terveyttä valvoville ja tutkiville viranomaisille ammattiosaamisen kannalta välttämättömyyttä substanssikoulutusta. BTSF- ohjelman Suomen kansallinen koordinaattori, National Contact Point (NCP) on Evirassa. Vuonna 2013 BTSF -kokonaisuudessa oli käynnissä 24 kappaletta erilaisia koulutusohjelmia, jotka rakentuivat useista kymmenistä eri kursseista.

Vuonna 2013 suomalaiset täyttivät 89 BTSF-kurssipaikkaa (taulukko 5.3b). Suomesta osallistui yhteensä 80 henkilöä BTSF- koulutuksiin vuonna 2013. Osallistujista 60 henkilöä oli eviralaisia ja 20 henkilöä oli muista valvontaketjun organisaatioista. BTSF- koulutukset ovat kansainvälisesti erittäin korkeatasoisia ja tärkeä eviralaisten sekä Eviran kansallisen verkoston asiantuntijoiden substanssiosaamisen ylläpidon ja kehittämisen tuki.

BTSF- koulutusohjelmien kurssien merkitys asiantuntijoiden osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseksi on suuri myös kansainvälisen verkostoitumisen ja hyvien käytäntöjen jakamisen EU- maiden asiantuntijoiden kesken. BTSF- koulutusten tavoitteena on kurssille osallistuvan asiantuntijan osaamisen kehittämisen lisäksi ennen kaikkea tukea jäsenmaan asiantuntijaverkoston ammattitaitoa ja kursseille osallistujan velvollisuutena on jakaa kurssilla saamaansa osaamista edelleen kotimaassaan. Tämän vuoksi BTSF -koulutuksista saatu hyöty on moninkertainen, eikä kohdistu ainoastaan kurssille osallistuvan asiantuntijan osaamisen tukemiseen.

Taulukko 5.3b. Suomalaisen osallistuminen BTSF-koulutukseen 2011 - 2013.

KURSSI	2011, kpl	2012, kpl	2013, kpl
ANIMAL BY PRODUCTS (ABP)	4		1
ANIMAL HEALTH*)	9	8	
ANIMAL WELFARE		1	7
BORDER INSPECTION POST (BIP)	2	2	2
CONTINGENCY PLANNING			1
CONTROLS ON CONTAMINANTS IN FEED AND FOOD			3
EMERGING ANIMAL DISEASES			5
EU HYGIENE RULES AND HACCP	3	4	5
EU SANITARY AND PHYTOSANITARY (SPS) PROGRAMME			1
FEED AND FOOD OF NON-ANIMAL ORIGIN (FNAO)	8	5	2
FOOD ADDITIVES		8	3
FOOD AUDITS	7	4	7
FOOD BORNE OUTBREAKS			10
FOOD COMPOSITION			8
HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point)	19	9	12
HYGIENE & CONTROLS	11	7	
MICROBIOLOGICAL CRITERIA AND CONTROL OF ZOONOSSES	5	2	
MICROBIOLOGICAL CRITERIA ON FOODSTUFF			1
PLANT HEALTH	11		8
PLANT PROTECTION PRODUCTS (PPP)			4
PRINCIPLES AND METHODS OF FOOD RISK ASSESSMENT		6	
QUALITY SCHEMES		8	
TRACES	1	5	5
TRANSMISSIBLE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHY (TSE)	3	3	
VETERINARY MEDICINAL PRODUCTS (VMP)		6	4
YHT.	83	78	89

*) Koontiryhmä, joka sisältää useita eri kursseja.

AVI:en antama koulutus kunnallisille viranhaltijoille

AVI:en koulutus kunnallisille viranhaltijoille säilyi kokonaisuutena edellisvuosien tasolla, mutta alueelliset erot koulutuspäivien määrissä ja niiden vaihtelussa ovat edelleen suuria (taulukko 5.3c) Koulutuksia on kohdistettu mm. OIVAan ja tietojärjestelmiin.

Taulukko 5.3c. AVI:jen kunnallisille valvontayksiköille antamien elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin koulutuspäivien lukumäärä 2008 - 2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	36	43	45	45	38*)
Elintarvikevalvonta	20	30	20	11	24

*) Itä-Suomen aluehallintoviraston tietoja ei ole saatu.

Kuntien viranomaisten osallistuminen koulutuksiin on edelleen parantunut, vain yhdestä valvontayksiköstä ei koulutuksiin osallistuttu lainkaan. Videoyhteydet myös kunnissa ovat mahdollistaneet osallistumisia myös lyhyisiin, puolen päivän koulutuksiin huolimatta yhä tiukentuvista resursseista.

5.3.1 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Evira kehitti aktiivisesti kasvintuotannon valvontaketjun tarkastajien osaamista koulutusten ja viestinnän avulla. Koulutustapahtumia järjestettiin eri sektoreilla valvontaan osallistuville kokeneille ja uusille tarkastajille, ja niissä käsiteltiin valvonnan painopisteitä, ajankohtaiset säädösmuutoksia ja uusia valvonnan menetelmiä ja työkaluja kuten tietojärjestelmiä. Videokoulutusten käyttö yleistyi kaikilla sektoreilla, koska se säästää tarkastajien matkustusaikaa ja tavoittaa periaatteessa koko maan kattavasti kaikki tarkastajat. Tarkastusprosesseja kehitettiin tarkastajilta saatujen kehittämissuositusten pohjalta.

Valvonnan käytössä olevien pakkokeinojen voidaan kasvinterveyden ja tuotantopanosten valvonnassa arvioida yleisesti olevan kohtalaisen riittävät, ja niitä myös käytetään tarvittaessa. Erällä sektoreilla kuten rehuissa valvonnan kannalta EU:n sisämarkkinoilta tuleva tavara on helpompaa valvoa kuin EU:n ulkopuolelta tuleva tavara. Kasvinterveydessä asia on lähes toisin päin, eli tuontitavarana saapuvaa materiaalia on helpompi valvoa kuin sisämarkkinakaupassa tulevaa tavaraa.

Pakkokeinovalikoimaa olisi hyvä täydentää esim. pikasakko-tyyppisillä rahallisilla seuraamuksilla, koska taloudelliset sanktiot tuntuvat toimivan tehokkaammin kuin esim. huomautukset, varoitukset tai markkinointikiellot. Näytön kerääminen rikkomusten osoittamiseksi osoittautui joissakin tapauksissa hankalaksi. Toinen, erityyppinen mahdollisuus viranomaisille toimijoiden vaatimustenmukaisen toiminnan varmistamiseksi on julkisuuden käyttö. Siksi Eviran kehittämän elintarvikevalvonnan tulosten julkaisemisjärjestelmän OIVA:n kaltaisen menettelyn kehittämistä myös kasvipuolelle tulisi vakavasti harkita.

5.3.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Valvovien viranomaisten kouluttamista ja ohjeistamista jatkettiin kaikilla sektoreilla. Vuoden kuluessa järjestettiin kurssi muista EU/ETA-maista valmistuneille eläinlääkäreille. Koulutuksissa painotetaan, että tarkastuksissa havaituista laiminlyönneistä annetaan aina asianmukaiset päätökset määräaikoineen ja että vaadittavien toimenpiteiden toteuttaminen varmistetaan. Sisämarkkinakaupan valvontaa tehostettiin lisäämällä Traces-ohjelman seuranta Evirassa ja järjestämällä koulutusta ohjelman käytöstä sekä virkaeläinlääkäreille ja eläinlääketieteen opiskelijoille.

Valvontojen tehokkuutta parannettiin niiden riskiperusteisuutta kehittämällä ja laatimalla ohjeita valvovia viranomaisia varten. Valvontoja on myös mahdollisuuksien mukaan yhdistetty toisiin valvontoihin tehokkuuden lisäämiseksi. Eläintauti- ja sivutuotelain säädäntöä uudistamalla pyrittiin selkeyttämään viranomaisvastuita eri sektoreilla ja parantamaan valvonnan edellytyksiä. Viranomaisverkko Eviranetin käyttöön kannustettiin ja sivustoa kehitettiin.

Raivotaudin torjuntaohjelmassa tavoitteet saavutettiin ennen kaikkea viranomaisten ja metsästäjien hyvän yhteistyön ansiosta. Yhteistyötä kehitettiin kokouksissa, joissa sovittiin konkreettisista toimenpiteistä, kuten pakkausmateriaalien toimittamisesta Evi-rasta Riistakeskusten aluetoimipisteisiin, Riistakeskusten aktivoimisesta seuraamaan metsästäjien näytteenottoa sekä internet-sivujen kehittämisestä näytteenoton edistymisen seurantaan.

FVO:n v.2011 tekemän sivutuotteita koskevan tarkastusmatkan havaintojen pohjalta laadittiin 2012 - 2013 toimenpideohjelma, jonka avulla selvitettiin valvonnan heikkouksia ja vahvuuksia sekä tehtiin ehdotukset valvonnan kehittämiseksi. Osa ehdote-tuista toimenpiteistä toteutuu vasta valmisteilla olevan sivutuotelain myötä, joka val-mistunee vuoden 2014 kuluessa.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmän (ELVI) uudistaminen käynnistyi edellisenä vuonna tehtyjen määrittelyjen pohjalta. Tavoitteena on luoda koko viranomaisketjun kattava järjestelmä valvonnan käyttöön. Nautarekisterin uudis-tamisen vaihtoehtoja selvitettiin, muissa järjestelmissä tehtiin kehittäväää ylläpitoa.

5.3.3 Elintarvikeeturvallisuus

Aluehallintovirastot ohjasivat ja neuvoivat kunnan valvontaviranomaisia mm. sähkö-postilla, puhelimitse, ohjauskirjeillä ja työkokouksissa. Keskeisinä ohjaisaiheina olivat Oiva, elintarvikelain muutokset sekä myös muihin elintarvikesäädöksiin ja hankkeisiin liittyvät ajankohtaiset asiat (kuten lisäaineprojekti). Aluehallintovirastojen järjestämiä koulutuspäiviä oli vuonna 2013 24, joka on 13 enemmän kuin edellisenä vuonna. Vain yhdestä valvontayksiköstä ei osallistuttulainkaan koulutukseen.

Eviran tarjosi elintarvikevalvonnan koulutusta yhteensä 51 päivää. Koulutukseen osallistui yhteensä 1715 valvojaa. Koulutukseen osallistui kuntien valvojia ja terveys-valvonnan johtajia, aluehallintovirastojen ja Eviran viranhaltijoita (ml. tarkastuseläinlää-kärit). Koulutuksen aiheina oli mm. Oiva tarkastusten tekeminen, tietojärjestelmien käyttö, tuoteturvallisuus ja elintarvikehygieniä. Lisäksi pidettiin valtakunnallisia ja alu-eellisiä koulutuspäiviä elintarvikevalvonnan ajankohtaisista asioista.

Perinteisten koulutustilaisuuksien ohella keskustelutilaisuudet tietyistä aihealueista on koettu hyväksi käytännöksi. Tällöin voidaan käytännön läheisesti keskustella valvon-nassa esiintyneistä ongelmista ja löytää yhteisiä malleja/vastauksia tulkintoihin. Evi-rasta saatiin asiantuntijoita luennoimaan tai keskustelemaan eri koulutusaiheista. Aluehallintoviranomaiset totesivat myös, että on hyödyllistä järjestää kokouksia terve-yshalvonnan johtajille. Näissä työkokouksissa voidaan käsitellä mm. valvonnan suun-nittelua, toteuttamista ja raportointia.

Aluehallintoviraston viranhaltijat osallistuivat elintarvikevalvonnan koulutukseen yh-teensä 177 koulutuspäivää, joka on 30 koulutuspäivää vähemmän kuin edellisenä vuonna. Koulutukseen osallistui 89 aluehallintoviraston viranhaltijaa eli koulutuspäiviä kertyi keskimäärin 2 pv/hlö.

AVI:jen viranhaltijat osallistuivat aktiivisesti etenkin Eviran järjestämiin koulutuksiin. Taloudellisen tilanteen vuoksi koulutuksiin osallistuttiin myös videoyhteyksin. Koutu-tusten puitteissa tehtiin paljon yhteistyötä kuntien, AVI:jen ja Eviran kanssa. Evira jär-jesti omia koulutuksia runsaasti liittyen Oiva-järjestelmään myös AVI:issa. Tämä on hyvä toimintamalli mikä tasapuolistaa valvojien osallistumista koulutuksiin.

6 RESURSSIT

6.1 Valvonnan resurssit

Valvonnassa käytetyt henkilöresurssit on kuvattu viranomaisittain liitteessä 1. Koko elintarvikeketjun valvontaan mukaan lukien laboratoriotoiminta ja riskinarviointi käytettiin noin 1380 htv:tta, mikä on samalla tasolla kuin edellisenä vuonna (taulukko 6.1). Luku ei sisällä MMM:n eikä yksityisten laboratoriodien osuutta.

Taulukko 6.1. Elintarvikeketjun valvonnan ja tutkimuksen resurssien jakaantuminen 2013.

Toimintakokonaisuus	Valvonnan ja tutkimuksen työpanos yhteensä, htv	Valvonnan työpanos, htv	Valvonnan ohjaus, % valvonnan kokonaistyöpanoksesta	Valvonnan toimeenpano, % valvonnan kokonaistyöpanoksesta
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	319	238	34	66
Eläinten terveys ja hyvinvointi	337	182	42	58
Elintarviketurvallisuus	725	590	15	85
Yhteensä	1381	1009	25	75

Elintarviketurvallisuuden valvontaan käytettiin 725 htv:tta. Aluehallintoviratojen tekemien arviointien mukaan kuntien elintarvikevalvonnan resurssit eivät riitä suunnitelman mukaisten tarkastusten tekoon. Lisäksi arvioinneissa havaittiin, että osa kunnista ei raportoinut valvonnan toteutumisesta esiintyviä resursseista johtuvia ongelmia lautakunnalle. Myös AVI:jen resurssit ovat osin riittämättömät. Tämän johdosta mm. kuntien koulutusta on jouduttu vähentämään.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan elintarvikeketjussa käytettiin yhteensä 337 htv. Kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin käytettiin koko maassa lisäksi n. 350 htv. VASU-raportoinnin perusteella voi arvioida, että AVI:jen resurssit eivät ole riittävät suhteessa tehtävien määrään kaikissa AVI:issa. Tämä näkyi paitsi tavoitteiden jäädessä saavuttamatta, myös ongelmina mm. valvontatietojen toimittamisessa Eviraan, mikä puolestaan vaikeuttaa valvontatulosten analysointia ja johtopäätösten tekoa koko maan osalta. Joissakin virastoissa tähän ovat syynä väärin mitoitettut resurssit suhteessa valvontakohteiden määrään ja joissakin ongelmat rekrytoinnissa. Vaikka valtiovarainministeriön johdolla toimeenpantava resurssien tasaaminen voi tuoda tähän ratkaisua joidenkin virastojen kohdalla, kokonaisresurssit ovat kuitenkin vähenevässä. MMM ja Evira käynnistivät vuoden lopussa neuvottelut valtiovarainministeriön kanssa Avien resurssitilanteen selvittämiseksi ja tehtävien toimeenpanon varmistamiseksi myös tulevaisuudessa pohjautuen mm. vasuraportoinnin tuloksiin. Selvitystyö jatkuu vuonna 2014.

Virkaeläinlääkäreitä on saatu lisää paikallistasolle kuntien perustaessa uusia valvontaeläinlääkäreiden virkoja vuonna 2009 voimaan tulleen uuden eläinlääkintähuoltolain tavoitteiden mukaisesti. Vuoden 2014 alkuun mennessä uusia virkoja oli perustettu n. 57 kpl.

Kasvintuotannon valvontaan ja sitä tukevaan toimintaan käytettiin yhteensä 319 htv. Tästä tutkimuksen ja riskinarvioinnin osuus oli 5 htv, laboratoriotoiminnan 76 htv, valvonnan ohjauksen 82 htv ja valvonnan toimeenpanon 156 htv. Kasvintuotannon toimintakokonaisuuden sektoreilla valvontaan käytetyt resurssit vastasivat kutakuinkin ennalta suunniteltua määrää eikä merkittäviä yksittäisiä ja yllättäviä muutoksia tapahtunut. Sektoreiden sisällä eri valvontatyyppien painotukset jonkin verran muuttuivat johtuen mm. kasvintuhoojaesiintymien aiheuttamasta tarkastussuunnitelmien muutostarpeesta. ELY-keskusten tarkastajien suorittama tarkastuspanos pysyi edellisvuoden tasolla, mutta valvontasuunnitelmien määrällisiä tavoitteita ei siitä huolimatta saavu-

tettu kaikilla sektoreilla. Joillakin sektoreilla kuten luomuvälvonta ja eläinten merkintä ja tunnistus, joissa tukien maksatus edellyttää valvontojen täysimääräistä suorittamista, ELY-keskukset pyrkivät suorittamaan valvonnat täysimääräisesti. Sen sijaan määrältään pienemmillä valvontasektoreilla, joissa tätä lakisääteistä veloitetta ei ole, on taipumusta siihen, että osa valvonnoista jää suorittamatta. Tämä ei ole hyvä asia nousevien/kehittyvien riskien havaitsemisen ja siten viime kädessä valvonnan vaikuttavuuden kannalta.

Valvontatoiminnan kehittäminen ja erityisesti ELMO-tietojärjestelmän käyttöönotto vaati paljon ja ennakoitua enemmän työpanosta. Erityisesti kasvinterveydessä panostettiin uuden järjestelmän rakentamiseen ja valmistauduttiin käyttöön ottoon vuoden 2014 aikana. Ohjelman keskeneräisyys käyttöönotossa sen sijaan aiheutti joillakin sektoreilla jopa näytemäärien vähentämistarvetta, lisäsi merkittävästi työtä ja selkeästi hidasti tarkastus- ja päätöksentekotoimintaa.

Resurssien vähenemiseen liittyy vakava kysymys valvonnan vaikuttavuudesta ja mahdollisuudesta ylläpitää vaikuttavuuden tasoa ja parantaa sitä. Valvonnan riskiperusteisuuden lisäämisellä voidaan jossain määrin kompensoida valvontaresurssiastian vähenemistä, mutta vain tiettyyn rajaan saakka. Riskiperusteisuutta vahvistettaessa on lisäksi varmistettava keinot kokonaiskuvan säilyttämiseen elintarviketurvallisuudesta, jotta vähentyneiden tarkastusten takia turvataso ei laskisi. Nyt viimeistään on pyrittävä viranomaisten ja toimijoiden yhteistyön avulla lisäämään toimijoiden oman vastuunoton tärkeyttä. Samalla kun hallinnollista taakkaa kevennetään, tulee huolehtia siitä, että laatu- ja turvallisuusvaatimukset eivät laske. Tämä johtanee siihen, että viranomaisten rooli muuttuu valvojasta lisäksi entistä enemmän myös valmentajan suuntaan.

Resurssien todennäköiseen vähenemiseen on pyritty vastaamaan huolehtimalla toiminnan vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta rahoituksen perustelemiseksi, vahvistamalla valvonnan riskiperusteisuutta, lisäämällä prosessien tehokkuutta ja yhtenäisyyttä, edistämällä yhteistoiminta-alueiden muodostamista ja erikoistumista, kehittämällä tietojärjestelmiä ja sähköistä asiointia sekä korostamalla toimijavastuuta ja kannustamalla elinkeinoa aktiivisuuteen, mm. hyvän käytännön ohjeiden ja laatu- ja vastuullisuusjärjestelmien laatimiseen.

Kunnallisen elintarvikevalvonnan maksullisuus

Kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä että suunnitelmallisesta valvonnasta (taulukko 3.2.1). Maksullisuuden ovat ottaneet käyttöön kaikki kunnalliset valvontayksiköt. Joka viidennessä valvontayksikössä elintarvikevalvonnasta kerättyjä maksuja ei kohdennettu valvonnan kustannuksiin edes osittain.

Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerättiin kunnissa maksuja noin 3,30 miljoonaa euroa (2012: 2,75 miljoonaa euroa). Kerättyjen maksujen määrä on kasvanut edellisestä vuodesta 16 %. Määrän kasvu voi selittyä, että yhteistoiminta-alueiden muodostaminen ja Oiva-tarkastusten aloittaminen ovat tehostaneet tarkastusmaksujen perintää. Lisäksi Evira on korostanut maksujen keräämisen tärkeyttä. Valvonnan arvioidaan maksavan 25 - 30 miljoonaa euroa, joten maksuilla katetaan noin 10 % valvonnan kustannuksista. Kunnat subventoivat näin ollen valvonnan kustannuksia merkittävästi.

Taulukko 3.2.1. Kuntien elintarvikevalvonnan maksullisuuden kehitys 2009 - 2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Maksullisuus on otettu käyttöön (% kunnallisista valvontayksiköistä)	95	96	99	100	100
Kerätyt maksut eivät ole valvontayksikön käytössä (% niistä kunnallisista valvontayksiköistä)	32	30	22	33	22

joissa maksullisuus on käytössä)					
Kerättyjen maksujen suuruus (milj. €)	2,58	2,99	3,08	2,75	3,30

6.2 Hyväksytyt laboratoriot

Evira voi hyväksyä laboratorioita elintarvikelain (23/2006), eläintautilain (441/2013), lannoitevalmistelain (539/2006), terveydensuojelulain (763/1994), rehulain (86/2008), siemenkauppalain (728/2000) ja kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) nojalla. Siemenkauppalain ja kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain nojalla ei ole toistaiseksi hyväksytty yhtään laboratoriota.

Vuoden 2013 lopussa Eviran hyväksymiä laboratorioita oli yhteensä 79 kpl. Suurella osalla laboratorioista oli hyväksyntä kahden tai useamman eri säädöksen nojalla. Lisäksi osa mainituista 79 laboratoriosta on saman yrityksen eri paikkakunnilla sijaitsevia toimipisteitä. Hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät on esitetty taulukossa 6.2a.

Laboratorioiden riittävyden selvittämiseksi aloitetaan erillinen projekti vuonna 2014.

Taulukko 6.2a. Eri säädösten nojalla hyväksytyt laboratoriot 2009 - 2013 (kpl).

Hyväksyntä	2009	2010	2011	2012	2013
Elintarvikelaki (23/2006)	88	61	60	58	58
Salmonellavalvontaohjelma ²	38	38	38	32	28
Terveydensuojelulaki (763/1994)	49	45	45	47	50
Lannoitevalmistelaki (539/2006)					
Viranomaistutkimuksiin hyväksytyt	1	1	1	4	5
Sivutuoteasetuksen ³ mukaisten biokaasu- ja kompostointilaitosten omavalvontatutkimuksiin hyväksytyt	10	10	10	10	11
Rehulaki (86/2008)					
Viranomaistutkimuksiin hyväksytyt	9	9	9	9	9
Sivutuoteasetuksen mukaisten käsittelylaitosten omavalvontatutkimuksiin hyväksytyt	0	0	0	0	3
Laboratorioita yhteensä	102	76	75	77	78

Evira järjestää hyväksytyille laboratorioille yhteistyössä Valviran ja FINASin kanssa vuosittain kaksipäiväisen koulutuksen, jossa käsitellään mm. analyysimenetelmissä ja lainsäädännössä tapahtuvia muutoksia sekä yleisiä toimintasektoriin ja laboratoriotkenttään liittyviä asioita. Laboratorioille tiedotetaan ajankohtaisista asioista sähköpostitse Eviran vertailulaboratorion kokoamassa infokirjeessä kolme kertaa vuodessa ja lisäksi tarvittaessa erillisin sähköpostein ja kirjein.

Trikiinitutkimuksia tekeville laboratorioille Eviran vertailulaboratorio järjesti vuonna 2013 vertailututkimuksen, johon osallistui 16 laboratoriota. Vertailututkimuksessa saadun huonon tuloksen johdosta yhdelle laboratoriolle annettiin määräys trikiinitutkimusten keskeyttämisestä kunnes laboratorio osoittaa Eviralle pystyvänsä tuottamaan luotettavia tuloksia.

Elintarvikelain nojalla hyväksytyt laboratoriot

Valvontaviranomaisen elintarvikelain mukaista valvontaa varten ottamat tai otattamat näytteet tulee tutkia Eviran viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratorios-

² Direktiivi 99/2003/EY tiettyjen zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta ja siihen liittyvä asetus (2160/2003) (ns. zoonosidirektiivi)

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveyssäännöistä sekä asetuksen (EY) 1774/2002 kumoamisesta

sa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Elintarvikemääräyksissä tutkittavaksi edellytetyt omavalvontaan kuuluvat näytteet tulee tutkia hyväksytyssä omavalvontalaboratoriossa, viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa.

Trikiinitutkimukset tulee tehdä viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Vuoden 2016 loppuun saakka myös Eviran viranomaistutkimuksia tekemään hyväksymät akkreditoimattomat teurastamon yhteydessä toimivat laboratoriot voivat tehdä trikiinitutkimuksia, jos ne osoittavat aseuksen EU 702/2013⁴ mukaisesti jatkavansa akkreditointiin tähtäviä toimenpiteitä.

Taulukossa 6.2 b. on esitetty elintarvikelain nojalla hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät.

Taulukko 6.2b. Elintarvikelain nojalla hyväksytyt laboratoriot 2009 - 2013 (kpl).

Hyväksyntä elintarvikelain nojalla	2009	2010	2011	2012	2013
Viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyt laboratoriot	47	47	46	52	51
Hyväksytyt omavalvontalaboratoriot	22	6	6	6	6
Hyväksytyt trikiinitutkimuksia suorittavat laboratoriot yhteensä	8	18	18	17	17
Akkreditoimattomia trikiinilaboratorioita	0	8	6	6	6

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

7.1 Vuoden 2012 raportoinnissa esiin nousseiden johtopäätösten toteuma

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän käsittelyssä vuonna 2012 nousi esiin keskeisimpinä valvonnan kehittämiskohteina koko valvontaketjussa:

- 1) valvonnan vaikuttavuuden varmistaminen, arviointi ja osoittaminen;
- 2) valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus;
- 3) tietojärjestelmien ja sähköisen asiointin kehittäminen sekä tiedonkeruu, tiedon analysointi ja hyödyntäminen;
- 4) elintarvikeketjun toimijoiden osaamisen kehittäminen, erityisesti toimijoiden tietämyksen lisääminen;
- 5) resurssien varmistaminen.

Valvonnan vaikuttavuuden varmistaminen, arviointi ja osoittaminen

Eviran uutta strategiaa ja VASUn päivitystä valmisteltiin vuonna 2013 ja ne otettiin käyttöön vuoden 2014 alusta. VASUa konkretisoitiin siten, että valvonnan kuvaukset erotettiin omaksi osakseen ja valvonnan strategisia tavoitteita ja toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi täsmennettiin. Lisäksi valvonnan vaikuttavuuden indikaattorit ja tehokkuuden mittarit määriteltiin Evira-tasolla sekä toimintakokonaisuuksittain.

Elintarvikevalvontatiedonkeruussa siirryttiin sähköiseen järjestelmään vuoden 2013 alusta lähtien. Sähköinen tiedonkeruu mahdollistaa tietojen paremman hyödyntämisen ja sen myötä vaikuttavuuden ja tehokkuuden paremman arvioinnin ja osaltaan myös heikkojen signaalien havaitsemisen. KUTI-järjestelmää ei kuitenkaan vielä voitu hyödyntää vuoden 2013 tulosten arvioinnissa täysimääräisesti, sillä useiden valvontayksiköiden osalta tietojen tallentamista sähköisiin järjestelmiin ei ollut toteutettu systemaattisesti (tarkemmin luku 2.2).

⁴ Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 702/2013 siirtymätoimenpiteistä sovellettaessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 882/2004 siltä osin kuin on kyse virallista testausta Trichinellan varalta suorittavien virallisten laboratorioiden akkreditoinnista ja komission asetuksen (EY) N:o 1162/2009 muuttamisesta

Valvonnan auditointijärjestelmää kehitettiin erottamalla toisistaan riippumattomat auditoinnit ja ohjaus- ja arviointikäynnit (tarkemmin luku 4).

Valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus

Valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus koskee ensisijaisesti elintarvikeeturvallisuuden sekä kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden toimintakokonaisuuksia.

Oiva-järjestelmä on parantanut riskiperusteisuutta ja yhtenäisyyttä vähittäismyymälöiden ja ravintoloiden elintarvikevalvonnassa. Oivan laajentuminen muihin elintarvikehuoneistoihin ja laitoksiin vuonna 2015 toimii kehittämistyökaluna myös niiden valvonnassa. Elintarvikevalvonnan osalta valmisteltiin uutta suositeltujen tarkastustiheksien ohjeistusta (ns. EVO:n riskiluokitus).

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien yhtenäistämisen osalta on sovittu, että kuntaliitto toimii tässä asiassa kokoonkutsujana. Työ alkanee vuonna 2014. Toisaalta seudullinen yhteistyö valvontasuunnitelmarungon laatimiseksi on jo aloitettu Pohjois-Suomen AVI:n alueella.

Kasvinterveyden osalta Evirassa aloitettu riskinarviointitutkimus yhteistyössä kotimaisien ja kansainvälisten verkotojen kanssa on jo nyt ollut tuloksellista, ja se tulee merkittävästi tukemaan riskinhallinnan toimintaa mm. antamalla tietoa valvonnan kohdentamiseksi Suomen kannalta merkittävimpien kasvintuhoojien hallintaan.

Tietojärjestelmien ja sähköisen asioinnin kehittäminen sekä tiedonkeruu, tiedon analysointi ja hyödyntäminen

Kasvinterveyden osalta ELMO/KATE otettiin käyttöön. Järjestelmän sisältämän sähköisen tiedonsiirron elementit tehostavat kasvinterveyden tarkastusprosesseja. Siementarkastuksessa laadittiin suunnitelma tarkastusten sähköisen tiedonsiirron ja asiakkaille suunnatun sähköisen asiointimahdollisuuden toteuttamiseksi.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmän (ELVI) kehittämistä jatkettiin ja sen laajentaminen kuntien viranomaisien käyttöön 2015 - 2016 tehostaa valvonnan toimeenpanon seuranta, valvonnan tiedonkeruuta sekä keventää valvonnan raportointia.

Elintarvikeeturvallisuuden tiedonkeruun tilanne on kuvattu luvussa 2.2.

Elintarvikeketjun toimijoiden osaamisen kehittäminen, erityisesti toimijoiden tietämyksen lisääminen

Erityislainsäädännön vaatimusten osaamisen parantamiseksi tehtiin elintarvikelisäaineiden valvonnassa ns. opastavia tarkastuksia, joiden ansiosta sekä toimijoiden että valvojien tietämys ja osaaminen lainsäädännön vaatimuksista parani. Tätä mallia kannattaa hyödyntää myös muilla valvontasektoreilla.

Eläinten terveyttä ja hyvinvointia edistetään parhaiten elinkeinon vastuulla olevia kansallisia eläinten terveydenhuoltojärjestelmiä kehittämällä. Terveydenhuollon avulla ennaltaehkäistään eläintautien esiintymistä, vähennetään lääkkeiden käyttöä tiloilla, parannetaan eläinten hyvinvointia sekä viime kädessä myös tilojen kannattavuutta. Viranomaiset tukevat järjestelmien kehitystyötä asiakaslähtöisesti. Tavoitteena olisi saada terveydenhuollon piiriin myös lammassektori ja turkiseläimet.

Kasvintuotannon valvonnassa toimijoille suunnatun kohdennetun viestinnän ja koulutuksen merkitys kasvaa. Perinteet ja lähtökohdat tähän kehitykseen ovat hyvät, ja uusia, edullisia menettelyjä kuten videovälitteisiä tilaisuuksia voidaan hyödyntää. Kasvinterveydessä järjestettiin viheralalle suunnattu yhteinen seminaari, joka sai erittäin myönteisen vastaanoton. Tätä toimintamallia tullaan jatkamaan tulevaisuudessa.

Auditointikäyntien erottaminen valvonnan ohjaus- ja arviointikäynneistä paransi mahdollisuuksia kehittää toimijoiden ja valvovien viranomaisten osaamista jatkossa.

Resurssien varmistaminen

VASUn päivityksen ja Eviran strategiatyön yhteydessä määriteltiin Eviran ja koko valvontaketjun strategiset tavoitteet ja kriittiset menetystekijät. Nämä antavat pohjan toiminnan kehittämiseksi, tehtävien priorisoinnille ja resurssien tehokkaalle käytölle tulevina vuosina. Elintarvikevalvonnassa kiinnitettiin huomiota valvonnan kohdentamiseen riskiperusteisemmin mikä myös tehostaa resurssien käyttöä (EVO:n riskiluokituksen uudistaminen).

Elintarvikelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnallinen elintarvikevalvontaviranomainen perisi jatkossa suunnitellun valvonnan kustannukset toimijoilta vuosimaksuna. Vuosimaksu oletetaan lisäävän viranomaisten tuloja ja siten mahdollisuuksia varmistaa valvonnan resursointi.

7.2 Johtopäätökset vuoden 2013 valvonnan tuloksista ja muutokset seuraavien vuosien valvontaan

Koordinaatioryhmän esiin nostamat vahvuudet, kehittämistarpeet ja muutokset VASUun

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä keskusteli kokouksessaan 5.6. valvonnan onnistumisesta vuonna 2013. Suomen valvontajärjestelmän vahvuuksiksi tunnistettiin mm. valvontahenkilöstön korkea osaaminen, valvonnan hyvä kattavuus ja valvonnan kyky havaita epäkohtia ja puuttua niihin. Valvonnan voidaan näin ollen katsoa olevan vaikuttavaa. Myös valvontatulosten julkisuus ja erityisesti elintarvikevalvonnan Oiva-järjestelmä nousi esiin merkittävänä vahvuutena, mikä myös osaltaan on parantanut elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta.

Kehittämiskohteiksi nousivat seuraavat asiat:

- Oivan laajentaminen edelleen;
- KUTI:n vahvistaminen;
- AVI:jen resurssien parempi hyödyntäminen elintarvikevalvonnassa;
- Ohjauksen ja valvonnan rooli toimijoiden vaikuttavuuden parantamisessa;
- Yhteistyön parantaminen tiedottamisessa AVI:jen ja ELY-keskusten välillä liittyen täydentävien ehtojen valvontaan.

Oivan laajentaminen

Oivan laajentaminen on tunnistettu kehittämiskohteeksi vuosille 2015-2016 ja siihen liittyviä toimenpiteitä on jo kirjattu VASUun. Näin ollen Oivan laajentaminen ei edellytä muutoksia VASUun.

KUTI:n vahvistaminen

Elintarvikevalvonnan KUTI-tietojärjestelmä on edelleen työn alla. Järjestelmän sisältämää tietoa ei ole voitu hyödyntää suunnitellulla tavalla, sillä tiedon siirtymisessä kuntatietojärjestelmistä keskitettyyn tietovarastoon on ollut joitain teknisiä ongelmia, mutta ennen kaikkea siksi, että kunnalliset valvontayksiköt eivät ole tallentaneet tietoja omiin järjestelmiinsä systemaattisesti ja kattavasti Eviran antaman määräyksen mukaisesti. Myös KUTI-tietojen käytettävyyttä kuntien ja AVI:jen osalta on parannettava. KUTI:n vahvistaminen edellyttää toimenpiteitä vuosina 2015-2016 sekä Evirassa, AVI:issa että kunnissa. Tämän vuoksi se on syytä lisätä VASUun.

AVI:jen resurssien parempi hyödyntäminen elintarvikevalvonnassa

AVI:illa on käytettävissään noin 17 htv:n henkilöresurssit elintarvikevalvontaan. Eviran ja AVI:n välisen työnjaon sekä alueellisen elintarvikevalvonnan roolin selkeyttäminen on syytä nostaa toimenpiteeksi VASUun vuosille 2015 - 2016.

Ohjauksen ja valvonnan rooli valvonnan vaikuttavuuden parantamisessa
Viranomaistoiminnan vaikuttavuus voi syntyä sekä virallisesta valvonnasta että muista keinoista, kuten toimijoiden ohjaamisesta. On mahdollista, että vaikuttavuutta voidaan parantaa kustannustehokkaammin panostamalla toimijoiden ohjaamiseen. Asia selkenee Evirassa käynnistetyn asiakkuuksien hallinnan työn kautta ja se edellyttää panostusta myös elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmältä. Tämän vuoksi siihen liittyviä toimenpiteitä ei ole mahdollista kirjata vielä VASUun vuodelle 2015, vaan asiaan palataan myöhemmissä VASUn päivityksissä.

Yhteistyön parantaminen AVI:jen ja ELY-keskusten välillä täydentäviin ehtoihin liittyvässä viestinnässä
Viestinnän yhteistyön parantaminen AVI:jen ja ELY-keskusten välillä voidaan toteuttaa täydentävien ehtojen vuosisuunnittelun puitteissa. Tämän vuoksi sitä ei ole tarpeen kirjata VASUun.

LIITTEET:

Liite 1. Tiivistelmä

1. Valvonnan tehokkuus ja vaikuttavuus

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden vaikuttavuustavoitteet saavutettiin. Vaarallisia kasvintuhoojia löydettiin puutarhatuotannossa 115 kpl, mutta niiden leviäminen pystyttiin estämään. Metsä- ja puutavarasektorilla löydettiin yksi mäntyankerostapaus puisesta pakkausmateriaalista. Markkinoilla olevat maatalouden tuotantopanokset olivat tuotanto-ominaisuuksiltaan luvatus mukaisia ja virheelliset tuote-erät saatiin toimenpiteiden avulla poistettua. Luonnonmukaisen tuotannon valvonnalla varmistettiin tuotannon ja tuotteiden aitous.

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääosin. Avainmittareiden perusteella strategisista tavoitteista jäätin lähinnä tuotantoeläinten hyvinvoinnin sekä rekisteröinnin ja merkinnän osalta. Eläntauti- ja mikrobiolääkeresistenssitilanne säilyivät hyvinä. Helposti leviävistä eläintaudeista todettiin newcastlentautia harrastekyyhkysissä, kuten edellisenäkin vuonna. Tartunnat hävitettiin pitopaikoista eivätkä ne aiheuttaneet uhkaa eläintuotannolle. Vaarallisista eläintaudeista todettiin epätyypillistä scrapieta lampaalla. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista valvottavista eläintaudeista. Salmonellavalvontaohjelman tavoite (< 1 %) salmonellan esiintyvyydestä elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa saavutettiin.

Vaatimukset täyttäviä kohteita oli tarkastuksissa edellisten vuosien tapaan. Vakavia puutteita löytyy harvoin suunnitelmallisissa tarkastuksissa, toisin kuin esim. harraste-eläinten epäilyyn perustuvissa eläinsuojelutarkastuksissa.

Valvonnan laadun arvioidaan edelleen parantuneen, vaikka se ei edelleenkään ole kaikilta osin kattavaa ja yhtenäistä. Jatkossa on mietittävä, miten osoitetaan, että valvonta on vaikuttavaa, jos laiminlyöntien määrä riskiperusteisessa valvonnassa säilyy ennallaan. Tästä asiasta tarvitaan lisää tutkimusta.

Elintarvikevälitteisten epidemioiden ja epidemioissa sairastuneiden ihmisten kokonaismäärä Suomessa väheni edellisestä vuodesta, mutta eräiden vakavien tartunnanaiheuttajien aiheuttamat tapaukset lisääntyivät (EHEC, Listeria). Elintarvikeketjun petokset nousivat hevosenlihakohujen myötä esille koko Euroopassa. Elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityistilanteet, kuten epidemiaselvitykset ja takaisinvedot, pystyttiin hoitamaan hyvin. Petostapaukset osoittivat, että sisämarkkina-kaupan valvontaan ja etenkin tuotteiden jäljitettävyyden on syytä panostaa.

Oiva käynnistyi vähittäismyynnin ja tarjoilupaikkojen valvonnassa. Järjestelmän myötä elintarvikevalvonnan vaikuttavuus on jo lisääntynyt (valvonnan riskiperusteisuus, yhdenmukaisuus, asioiden korjaaminen etukäteen).

2. Resurssit

Koko Eviran toimialan valvontaan mukaan lukien laboratoriotoiminta ja riskinarviointi käytettiin noin 1380 htv:tta, mikä on samalla tasolla kuin edellisenä vuonna.

Eviran maksullisessa toiminnassa pyritään pääosin 100 %:n kustannusvastaavuuteen. Kustannusvastaavuus oli edellisen vuoden tasolla vastaten hyvin tavoitetta kaikissa toimintakokonaisuuksissa.

Kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä että suunnitelmallisesta valvonnasta. Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerättiin kunnissa maksuja noin 3.3 miljoonaa euroa, mikä on kuitenkin vain noin 10 % valvonnan kustannuksista.

3. Valvontatulokset

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden valvontamäärät saavutettiin melko hyvin. Valvonnan tehokkuus ja kustannustehokkuus olivat entisellä tasolla. Vähenevät resurssit saavat kuitenkin uhata tehokkaan ja vaikuttavan valvonnan toteuttamista. Eri sektoreilla toiminnassa ja tuotteissa havaitut poikkeamat olivat edellisvuosien kaltaisia: Kasvintuhoojia tavattiin normaali määrä. Puutteita havaittaessa käytettiin pakkokeinoja tilanteiden oikaisemiseksi. Käytössä olevat pakkokeinot ovat tällä hetkellä riittäviä.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa suoritettiin pääsääntöisesti samalla tavoin kuin edellisenä vuonna. Valvonnalle asetetut määrälliset tavoitteet saavutettiin useimmilla sektoreilla. Laiminlyöntien määrä ja niiden luonne vastasivat aiempien vuosien tuloksia. Myös positiivisia kehityssuuntia oli havaittavissa. Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna huonompia kaikilla sektoreilla, mikä on odotettua.

Kunnat vastaavat elintarvikevalvonnasta paikallistasolla. Kuntien elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmista toteutui noin puolet ja näytteenottosuunnitelmista noin 75 %. Erityistilanteet (ruokamyrkytykset, takaisinvetojen ohjaukset) hoidettiin hyvin. Oiva-järjestelmän puitteissa julkaistiin ensimmäiset valvontatulokset vähittäismyynti- ja tarjoilupaikoista. Noin 84 % kohteista sai hyvän tai erinomaisen arvosanan. Puutteita oli omavalvonnassa, lämpötilojen hallinnassa, hygieniassa ja pakkausmerkinnöissä. Parhaiten suoriutuivat suurkeittiöt ja elintarvikemyymälät. Eniten puutteita oli ravinto-loissa.

4. Havaittujen puutteiden analyysi

Kasvintuhoojalöydökset osoittavat, että uusien vaarallisten tuhoojien saapuminen Suomeen sisämarkkinoilta tai kolmansista maista tuotavan kasvimateriaalin mukana ja niiden pysyvä asettuminen maahamme on mahdollista. Kasvimateriaali voi sisältää tuhoojia, vaikka se on varustettu kasvinterveystodistuksella tai vaadittuja erityiskäsittelyjä osoittavilla merkinnöillä. Nämä havainnot osoittavat, että tuhoojien hävittämiseksi tehdyt toimenpiteet eivät tehoa tai ne on tehty puutteellisesti. Erityisesti uhka mäntyankeroisen leviämisestä Suomeen on ilmeinen, mikä tulee jatkossakin huomioida valvonnan suunnittelussa ja resurssien kohdentamisessa.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimintakokonaisuuteen liittyvissä valvonnoissa vakavia laiminlyöntejä todettiin eri sektoreiden suunnitelmallisissa tarkastuksissa vain harvoin. Ilmoituksiin perustuvissa tarkastuksissa tilanne oli selvästi huonompi. Vakavimmat ongelmat todettiin yleensä nk. moniongelmaisilla tiloilla, joihin liittyy usein sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Ammattimaisessa eläintenpidossa syynä on harvemmin tietämättömyys, sen sijaan taloudelliset kustannukset, välinpitämättömyys ja osin ammattitaidon puute vaikuttavat laiminlyöntien määrään. Myöskään rehualan pienillä toimijoilla ei välttämättä ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja sivutuotelainsäädännön edellyttämien HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi.

Vakavimman vaaran maan eläintautitilanteelle aiheuttavat laittomasti maahantuodut eläimet, joiden alkuperästä ja terveydentilasta ei ole luotettavaa tietoa. Syynä on toisinaan tietämättömyys tai ymmärtämättömyys, toisinaan edullisempi hintataso ulkomailla tai halu pelastaa lemmikkieläimiä heikommista olosuhteista. Laiminlyönnit sivu-

tuotelainsäädännön toimeenpanossa voivat muodostaa riskin ympäristön ja eläinten terveydelle sekä heikentää tuotteiden jäljitettävyyttä.

Elintarvikevalvonnassa suurimpana yksittäisenä syynä vaatimusten täyttymisen puutteisiin oli elintarvikealan toimijoiden tietämättömyys vaatimuksista. Myös osaamisen puute, välinpitämättömyys tai vaatimusten yksityiskohtaisuus lisäävät puutteita. Oiva-järjestelmä on parantanut toimijoiden tietoja vaatimuksista ja on parantanut jo ennalta vaatimusten noudattamista. Oiva on myös yhtenäistänyt lainsäädännön vaatimusten tulkintaa ja seuraamusten käyttöä.

5. Toimenpiteet puutteiden korjaamiseksi (kehotukset, pakkokeinot)

Kasvintuotannon osalta pakkokeinoina puutteiden korjaamiseksi annettiin kirjallisia huomautuksia, määrättiin tuote-erille maahantuonti- ja markkinointikieltoja ja hävittämismääräyksiä sekä puututtiin toiminnanharjoittajan oikeuksiin harjoittaa elinkeinoa. Näytön saaminen selkeissäkin rikkomustapauksissa osoittautui joskus hankalaksi ja työlääksi. Pakkokeinojen valikoimaa tulisi täydentää rahallisilla sanktioilla kuten sakoilla, koska ne vaikuttaisivat tehokkaammin toimijoiden asenteisiin korjata havaitut puutteet.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimintakokonaisuudessa vakavien laiminlyöntien seuraukset johtivat useimmiten maataloustukien leikkauksiin ja/tai poliisitutkintaan. Suurin osa lievemmistä laiminlyönneistä johti korjaaviin toimenpiteisiin jo tarkastuksen aikana tai määräykseen korjata tilanne ja myöhempään uusintatarkastukseen, jos puutteen korjaaminen oli mahdollista. Tarkastusten yhteydessä toimijoille annettiin neuvoja ja ohjeita. Laittomasti maahantuodut eläimet joko palautettiin tai sitten eristettiin, tutkittiin ja voitiin toimenpiteiden jälkeen hyväksyä maahantuotaviksi. Vain muutama eläin tai kokonainen tuontierä lopetettiin.

Eläinsuojeluvalvonnassa todettujen puutteiden korjaamiseksi toimijoille annettiin määräyksiä, joita tehostettiin tarvittaessa uhkasakolla tai uhalla, että toimenpide teetetään toimijan kustannuksella. Kiiretoimenpiteisiin ryhdyttiin yhdellä otannassa mukana olleella tuotantoeläinlalla sekä epäilyyn perustuvien tarkastuksen yhteydessä 398 kohteessa. Viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin aiempaa useammin laiminlyönnejä havaitessaan.

Elintarvikevalvonnassa käytetään yleisesti kehotuksia, joilla pyritään saamaan toimija korjaamaan puutteita. Pakkokeinojen käyttö elintarvikevalvonnassa on vähentynyt edellisestä vuodesta merkittävästi. Oiva-järjestelmän arvioidaan kuitenkin yhtenäistävän myös pakkokeinojen käyttöä. Oiva lisää myös uusintatarkastuksia, joilla tarkastetaan edellisissä tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaaminen. Uusintatarkastuksilla varmistetaan pahimpien epäkohtien poistuminen.

6. Kansallinen auditointijärjestelmä

Evira kehittää valvontaketjun auditointijärjestelmää siten, että 2006/677EY vaatimusten tehokkuuden ja vaikuttavuuden todentaminen paranee ja auditointien riippumattomuus toteutuu. Vuonna 2013 järjestelmä uusittiin, uudistuksesta viestitettiin ja uusien auditointien rekrytointi aloitettiin. Sisäisiä auditointeja toteutettiin kunkin viranomaisen auditointiohjelman mukaisesti.

7. Valvontajärjestelmän parantamiseksi tehdyt toimenpiteet

Henkilökunnan määrä oli aikaisempien vuosien tasolla. Kunnallisten valvontayksiköiden resursseissa on edelleen vajeita, mikä käy ilmi kaikissa AVI:jen tekemissä auditoinneissa. Valtaosa valvontaa tekevistä henkilöistä toimi virkasuhteessa valtion- tai

kunnallishallinnon organisaatioissa. Myös AVI:n suoriutuminen tehtävistään on vaikeutunut tehtävien lisääntyessä ja resurssien säilyessä entisellään tai vähentyessä.

Suomesta osallistui yhteensä 80 henkilöä EU:n komission järjestämiin BTSF-koulutuksiin. BTSF-koulutusten tavoitteena on kurssille osallistuvan asiantuntijan osaamisen kehittämisen lisäksi ennen kaikkea tukea jäsenmaan asiantuntijaverkoston ammattitaitoa ja kursseille osallistujan velvollisuutena on jakaa kurssilla saamaansa osaamista edelleen kotimaassaan. Tämän vuoksi BTSF-koulutuksista saatu hyöty on moninkertainen, eikä kohdistu ainoastaan kurssille osallistuvan asiantuntijan osaamisen tukemiseen.

Eviran antamaa koulutusta toteutettiin alkuperäistä koulutussuunnitelmaa enemmän. Osallistujia oli yhteensä 2610 henkilöä. Koulutustapahtumia taltioitiin videoesityksinä viranomaisten ekstranettiin, Eviranettiin. Koulutusten materiaalit jaettiin edellisen vuoden tapaan Eviranetissa kaikille viranomaisille.

AVI:n koulutus kunnallisille viranhaltioille säilyi kokonaisuutena edellisvuosien tasolla, mutta alueelliset erot koulutuspäivien määrässä ja niiden vaihtelussa ovat edelleen suuria. Kuntien viranomaisten osallistuminen koulutuksiin on edelleen parantunut. Videoyhteydet myös kunnissa ovat mahdollistaneet osallistumisia myös lyhyisiin, puolen päivän koulutuksiin huolimatta yhä tiukentuvista resursseista.

8. Toimijoiden toiminnan parantamiseksi tehdyt toimenpiteet

Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu, että viranomaiset tiedottavat palveluistaan ja antavat neuvontaa lainsäädännön ja valvonnan vaatimuksiin liittyvissä kysymyksissä. Koulutuksen ja viestinnän keinoin pyrittiin vähentämään tiedon puutteesta johtuvia laiminlyöntejä koko elintarviketuotantoketjussa.

Evira päivitti säännöllisesti Evira.fi-internetsivustoa, jonne on koottu kattavasti kunkin sektorin ajantasaiset säädökset ja jossa ilmoitettiin näkyvästi valvonnan ajankohtaisia asioita. Eviran asiantuntijat kirjoittivat valvontaan liittyvistä asioista useita artikkeleita alan ammattilehtiin, jotka tavoittavat suuren osan alan toimijoista. Eri sektoreilla järjestettiin asiakas- ja sidosryhmäneuvottelupäiviä, joilla käsiteltiin ajankohtaisia säädösmuutos- ja muita aiheita. Mahdollisuuksien mukaan osallistuttiin myös elinkeinon järjestämiin koulutuksiin luennoitsijana.

Evirassa laadittiin ja päivitettiin yhteensä 165 ohjetta ja lomaketta sekä viranomaisten että toimijoiden käyttöön. Puutteiden ennaltaehkäisemiseksi toimijoille annettiin myös koulutusta. Koulutuksen määrä on kasvusuunnassa, mikä kertoo siitä, että toimijoiden osaamisen lisääminen on kustannustehokkain tapa varmistaa viranomaistoiminnan vaikuttavuus.

9. Muutokset VASU:un

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä tunnisti Suomen valvontajärjestelmän vahvuuksiksi mm. valvontahenkilöstön korkea osaamisen, valvonnan hyvän kattavuuden ja valvonnan kyvyn havaita epäkohtia ja puuttua niihin. Myös valvontatulosten julkisuus ja erityisesti elintarvikevalvonnan Oiva-järjestelmä nousi esiin merkittävänä vahvuutena, mikä myös osaltaan on parantanut elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta.

Kehittämiskohteiksi nousivat seuraavat asiat:

- Oivan laajentaminen edelleen;
- KUTI:n vahvistaminen;
- AVI:jen resurssien parempi hyödyntäminen elintarvikevalvonnassa;
- Ohjauksen ja valvonnan rooli toimijoiden vaikuttavuuden parantamisessa;

- Yhteistyön parantaminen tiedottamisessa AVI:jen ja ELY-keskusten välillä liittyen täydentävien ehtojen valvontaan.

Näistä Oivan laajentaminen on jo kuvattu VASUssa. Tietojärjestelmiin ja AVI:jen elintarvikevalvonnan resurssien käytön tehostaminen edellyttävät erikseen nimettäviä toimenpiteitä VASUun.

Liite 2. Eviran toimialan valvonnan resurssit 2013

Viranomaisen ja toimintakokonaisuus	Tutkimus ja riskinarviointi	Laboratorio	Valvonnan ohjaus ja seuranta	Valvonnan toimeenpano	Valvonta yhteensä	Vuonna 2013 yhteensä	Vuonna 2012 yhteensä	Vuonna 2011 yhteensä	Vuonna 2010 yhteensä	Vuonna 2009 yhteensä
Evira*										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	5,0	76,0	60,0	50,0	110,0	191,0	179,0	176,0	200,0	207,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	19,0	136,0	65,0	9,0	74,0	229,0	219,0	224,0	221,0	232,0
Elintarvikeeturvallisuus	33,0	57,0	73,0	150,0	223,0	313,0	298,0	291,0	287,0	292,0
Evira yhteensä	57,0	269,0	198,0	209,0	407,0	733,0	696,0	691,0	708,0	731,0
ELY-keskukset*										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	46,2	46,2	46,2	46,7	41,6	42,1	45,3
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	6,2	6,2	6,2	6,8	6,5	6,3	6,2
ELY-keskukset yhteensä	0,0	0,0	0,0	52,4	52,4	52,4	53,5	48,1	48,4	51,5
AVIt										
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	12,0	28,0	40,0	40,0	31,1	35,2	27,2	16,4
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	0,0	10,6	4,7	15,3	15,3	14,8	14,5	16,0	10,3
AVIt yhteensä	0,0	0,0	22,6	32,7	55,3	55,3	45,9	49,7	43,2	26,7
Kunnat										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi*****	0,0	0,0	0,0	60,0	60,0	60,0	77,0	77,0	230,0	230,0
Elintarvikeeturvallisuus***	0,0	17,4	0,0	278,6	278,6	296,0	290,2	302,0	299,6	287,0
Kunnat yhteensä	0,0	17,4	0,0	345,6	345,6	363,0	374,2	386,0	536,6	524,0
Tulli										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Elintarvikeeturvallisuus****	0,0	26,0	6,0	52,0	58,0	84,0	84,0	84,0	84,0	84,0
Tulli yhteensä	0,0	26,0	6,0	69,0	75,0	101,0	101,0	101,0	101,0	101,0
Valvira										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.**	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,2		
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	0,0	0,4	0,4	0,8	0,8	0,8	0,6	0,7	0,8
Tukes										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	22,0	0,0	22,0	22,0	22,0	22,0		
Puolustusvoimat										
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	0,0	0,9	1,8	2,7	2,7	3,2	3,7	2,9	2,5
Ahvenanmaa										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.*****										
Eläinten terveys ja hyvinvointi*****	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	2,5	0,0	2,9	2,9	5,4	5,4	5,4	5,4	5,0
Ahvenanmaa yhteensä	0,0	2,5	0,0	3,1	3,1	5,6	5,6	5,6	5,6	5,2
Muut viranomaistehtäviä tekevät tahot (mm. valtuutetut tarkastajat)										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	36,0	36,0	38,5	36,0	36,0	39,5	39,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	0,0	0,0	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,0
Valtuutetut tarkastajat yhteensä	0,0	0,0	0,0	44,5	44,5	47,0	44,5	44,5	48,0	47,3
Ulkopuoliset asiantuntijat										
Elintarvikeeturvallisuus	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Elintarvikeketjun valvonta yhteensä										
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterv.	5,0	76,0	82,0	155,7	237,7	318,7	307,2	298,8	304,6	314,3
Eläinten terveys	19,0	136,0	77,0	104,7	181,7	336,7	335,4	344,2	486,0	486,1
Elintarvikeeturvallisuus	33,0	102,9	90,9	498,6	589,5	725,4	704,6	709,4	704,0	689,6
Eviran tehtäväalue yhteensä	57,0	314,9	249,9	759,1	1008,9	1380,8	1347,1	1352,4	1494,6	1490,0
* Sisältää hallinnon vyörytykset, muiden viranomaisten osalta vain suoraan valvontaan käytetty työpäloksen										
** Luonnonmukaisen tuotannon valvonta										
*** Laboratorion luku sisältää vain kunnallisten laboratorioden htv-määrän, ei sisällä Ahvenanmaata										
**** Sisältää myös torjunta-ainejäämä- ja gmovalvonnan										
***** Ahvenanmaan osalta on ilmoitettu vain Eviran ohjaamaan valvontaan käytetty aika										
***** Tietoa ei ole saatu										
***** Muutos johtuu tilaistoinnin parantumisesta. Kuntien resurssit ovat todellisuudessa parantuneet vuodesta 2009 vuoteen 2013										

Liite 3. Eviran antama valvontaviranomaisten koulutus vuonna 2013**Eviran antama koulutus valvontaviranomaisille 2013**

Henkilö lkm.	Koulutuksen nimi	Päivät, tunnit
<i>Elintarvikeeturvallisuuden koulutukset</i>		
	Riistapäivä tarkastuseläinlääkäreille	1 d
34	Oiva-ohjekoulutus, Helsinki	1 d
40	Oiva-ohjekoulutus, Helsinki	1 d
27	Oiva-ohjekoulutus, Helsinki	1 d
173	Valtakunnalliset elintarvikevalvonnan koulutuspäivät	2 d
1	Tarkastuseläinlääkäreiden jatkokoulutuspäivät	2,5 d
19	Oiva-ohjekoulutus, Mikkeli	1 d
13	Oiva-ohjekoulutus, Lappeenranta	1 d
0	Pohjoismainen valvontakonferenssi	2 d
46	Oiva-ohjekoulutus, Lahti	1 d
26	Oiva-ohjekoulutus, Rovaniemi	1 d
29	Oiva-ohjekoulutus, Oulu	1 d
20	Oiva-ohjekoulutus, Kokkola	1 d
20	Oiva-ohjekoulutus, Jyväskylä	1 d
31	Oiva-ohjekoulutus, Tampere	1 d
24	Oiva-ohjekoulutus, Vaasa (suomeksi)	1 d
12	Oiva-ohjekoulutus, Vaasa (ruotsiksi)	1 d
14	Oiva-ohjekoulutus, Joensuu	1 d
29	Oiva-ohjekoulutus, Kuopio	1 d
10	Oiva-ohjekoulutus, Kajaani	1 d
23	Oiva-ohjekoulutus, Pori	1 d
42	Oiva-ohjekoulutus, Turku (suomeksi)	1 d
89	Tietojärjestelmäkoulutus OIVA-toiminnallisuuksista/Terakuu	1 d
203	Oiva-ohjeiden täydennyskoulutus	4 h
126	Oiva-ohjeiden täydennyskoulutus	4 h
78	Tietojärjestelmäkoulutus OIVA-toiminnallisuuksista/Digia	1 d
71	Tietojärjestelmäkoulutus OIVA-toiminnallisuuksista/Terakuu	1 d
139	Tietojärjestelmäkoulutus OIVA-toiminnallisuuksista/Digia	1 d
18	Tietojärjestelmäkoulutus Oiva-toiminnallisuuksista / Facta	4 h
8	Veden aistinvarainen laadunarviointi	1 d
168	Pakkausmerkintäseminaari elintarvikealan toimijoille ja	1 d
15	EuroFIR/Fineli iltapäivä	3 h
84	Valvontayksiköiden näkemykset ja kehittämissuhteet Oivasta / Terakuu	3 h
106	Valvontayksiköiden näkemykset ja kehittämissuhteet Oivasta / Digia	3 h
15	KUTI-vetoomusten käsittely	1 h
11	Valvontayksiköiden näkemykset ja kehittämissuhteet Oivasta / Facta	2 h
19	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, HELSINKI	1 d
49	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, HELSINKI	1 d
8	Maitovalmisteiden aistinvarainen laadunarviointi	1 d
38	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, KUOPIO	1 d
2	Ymp - toimistojen koulutus- ja kehittämissuhteet	1 d
45	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, TAMPERE	1 d
29	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, TURKU	1 d
77	Ajankohtaista laboratoriorintamalla 1. päivä	1 d
66	Ajankohtaista laboratoriorintamalla 2. päivä	1 d

32	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, OULU	1 d
20	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, VAASA (suomeksi)	1 d
11	Oiva-ohjekoulutus, tuoteturvallisuus, VAASA (ruotsiksi)	1 d
5	Veden aistinvarainen laadunarviointi	1 d
238	Oiva-koulutus, täydennyskoulutus	1 d
51	VYHA-koulutus	3 h
10	Lihan aistinvarainen laadunarviointi	1 d
85	Seminaari väitteistä ja täydentämisestä	1 d
91	Kala-alan valvonnan koulutuspäivä	1 d
1715	Osallistujia yhteensä	51 pv

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin koulutukset

59	Valmiuspäivä	1 d
7	Traces-koulutus virkaeläinlääkäreille	1 d
5	Traces-koulutus virkaeläinlääkäreille	1 d
0	Ajankohtaista eläinten terveydestä ja lääkityksestä	1 d
72	Ajankohtaista tarttuvista taudeista -teemapäivä	1 d
64	Lääkepäivä	1 d
3	Traces-koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
7	Traces-koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
38	Lainsäädäntökurssi muissa EU/ETA-maissa kuin Suomessa opiskelleille eläinlääkäreille	6 d
28	AVI- Eviran neuvottelupäivät - Eläinten hyvinvointi	1 d
12	Traces -koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
9	Tarkastuseläinlääkäreiden jatkokoulutuspäivät	3 d
23	Viranomaisten eläinsuojelupäivä	1 d
18	Traces-koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
10	Traces -koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
12	Traces-koulutusta virkaeläinlääkäreille	1 d
367	osallistujia yhteensä	23 pv

Kasvituotannon edellytykset

Kasvinterveysten valvonnan koulutukset

22	Ajankohtaiskoulutus / kaikille kasvintarkastajille	1 d
23	Syventävä koulutus / Perunan tuotannon ja kasvihuonetuotannon tarkastukset	1 d
10	Kasvisten laatukoulutus	3 h
4	Kasvisten laatukoulutus	4 h
4	Pikatestien käyttökoulutus kasvintarkastajille	2 h
8	Pikatestien käyttökoulutus kasvintarkastajille	2 h
3	Pikatestien käyttökoulutus kasvintarkastajille	2 h
4	Peruskoulutus / uusille kasvintarkastajille	3 d

Rehu- ja lannoitevalvonnan koulutukset

28	Koulustilaisuus ELY-keskusten rehutarkastajille	4 h
23	Koulustilaisuus ELY-keskusten lannoitevalvonnan tarkastajille	2 h
25	Valtuutettujen tarkastajien rehuvalmisteiden koulutuspäivä	5 h
12	Valtuutettujen tarkastajien lannoitevalmisteiden koulutuspäivä	3 h
5	Koulutus- ja suunnittelutilaisuus lannoitevalvonnan valtuutetuille laitostarkastajille	2 h
1	Koulutus- ja suunnittelutilaisuus rehuvalvonnan laitostarkastajille	3 h

Siementarkastukset koulutukset

32	Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat, lajikeaitous ohra, rypsi, rapsi, härkäpapu	1 d
18	Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat, lajikeaitous ohra, rypsi, rapsi, härkäpapu	1 d
12	Viljelystarkastuskoulutus, uudet tarkastajat	1 d
12	Siemenperunatarkastajien kesäkurssi	

Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2012 - 2016 toteutumisesta vuonna 2013

9	Viljelystarkastuskoulutus, uudet tarkastajat, täydennyskoulutus	1 d
14	Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat	1 d
264	Osallistujia yhteensä	11 pv

Muu Eviran antama koulutus

Luomuvälvönnän koulutukset

54	Luonnonmukaisen kasvi- ja eläintuotannon tarkastajakoulutus	1 d
5	Luomutuotteiden tuonti valtuutetuille luomuelintarviketarkastajille	1 d
6	Kertauskoulutusta luomuelintarviketarkastajille	1 d
3	Luomurehutarkastajien koulutuspäivä	4 h
22	Luomusiipikarjatuotanto tarkastajakoulutus	1 d
5	Uusien luomukotieläintarkastajien koulutus	2 d
3	Uusien luomukasvintuotannon tarkastajien koulutus	
2	Uusien luomu elintarviketarkastajien koulutus	1 d
1	Uusien luomuelintarviketarkastajien koulutus	1 d
16	Luomuelintarviketarkastajien koulutus	1 d
27	Ely-keskusten luomukoulutus ja neuvottelupäivä	2 d
51	Luonnonmukaisen kasvi ja eläintuotannon tarkastajakoulutus	1 d

Neuvottelupäivät

24	AVI-Evira neuvottelupäivät	2 d
14	Elintarvike- ja eläinlääkintähuollon neuvottelupäivät sekä aluehallintovirastojen tulosneuvottelut	2 d
24	AVI-EVIRA neuvottelupäivät	1 h
22	Eviran ja AVI:n neuvottelupäivät	2 d
279	osallistujia yhteensä	17 pv

2610	Kaikki osallistujat yhteensä	102 pv
-------------	-------------------------------------	---------------

Liite 4. Elintarvikevalvonnan tarkastuksia (taulukko 4a) ja näytteiden analysointia (taulukko 4b) koskevat tiedot vuodelta 2013.

Taulukko 4a. Elintarvikevalvonnan tarkastusmäärät 2013.

	Alkutuotanto, lkm	Valmistus ja pakkaaminen, lkm	Jakelu ja kuljetus, lkm	Vähittäismyymälät, lkm	Tarjoilu, lkm	Vähittäismyynti valmistuspaikan yhteydessä, lkm	Yhteensä, lkm
Kohteiden lukumäärä	25971	3056	3149	10585	30224	0	72985
Tarkastettujen kohteiden lukumäärä	1584	3018	634	4468	15091	0	24795
Tarkastusten lukumäärä	1945	4036	1050	7203	21730	0	35964
Kohteiden, joiden toiminnassa havaittu puutteita, lukumäärä	0	413	74	1016	3997	0	5500
Havaittujen puutteiden tyypit							
Hygienia (HACCP, osaaminen)	163	56	5	271	1866	0	2361
Yleinen hygienia	269	182	22	986	4058	0	5517
Koostumus	0	12	0	2	0	0	14
Kontaminaatio (muu kuin mikrobiologinen)	64	41	0	2	0	0	107
Pakkausmerkinnät ja esitteet	0	30	3	140	66	0	239
Muut	170	18	0	31	115	0	334

Taulukko 4b. Elintarvikevalvonnan näytteenotossa havaitut puutteet.

	Mikrobiologinen kontaminaatio, lkm	Muu kontaminaatio, lkm	Koostumus, lkm	Pakkausmerkinnät ja esitteet, lkm	Muut, lkm	Näytteiden, joissa havaittu puutteita, lkm	Näytteiden kokonaismäärä	Näytteitä, joissa havaittu puutteita, %
1. Maito ja maitovalmisteet	23	0	0	0	0	30	1017	2,9
2. Munat ja munavalmisteet	0	0	0	0	2	3	49	6,1
3. Liha ja lihavalmisteet, riista ja siipikarja	141	2	22	3	0	170	1789	9,5
4. Kala ja kalavalmisteet, äyriäinen ja simpukka	1	0	0	0	0	1	32	3,1
5. Rasvat ja öljyt	94	16	1	4	2	81	948	8,5
6. Keitot, liemet ja kastikkeet	14	0	10	8	1	35	349	10,0
7. Vilja- ja leipomovalmisteet	101	7	9	16	4	130	2037	6,4
8. Hedelmät ja vihannekset	15	47	5	18	3	88	1667	5,3
9. Yrtit ja mausteet	56	12	4	10	6	86	962	8,9
10. Mehut, juomat, kivennäisvesi ja pakattu vesi	7	0	15	15	6	45	283	15,9
11. Viini	0	18	4	0	0	2	18	11,1
12. Alkoholijuomat (muut kuin viini)	1	2	50	20	0	9	58	15,5
13. Jäätelöt ja jälkiruuat	3	0	0	0	1	4	252	1,6
14. Kaakao, kaakaovalmisteet, kahvi ja tee	3	11	0	2	1	17	372	4,6
15. Makeiset, hunaja ja sokeri	25	0	11	2	0	38	192	19,8
16. Pähkinät, pähkinätuotteet ja snacksit	0	9	2	4	5	20	163	12,3
17. Valmisruuat	0	3	3	11	11	28	122	23,0
18. Erityisruokavaliovalmisteet	0	0	1	8	1	10	69	14,5
19. Lisäaineet	4	0	1	4	0	9	216	4,2
20. Elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvat elintarvikkeet	255	51	0	2	6	317	3487	9,1
21. Muut	416	65	31	11	14	81	1014	8,0